

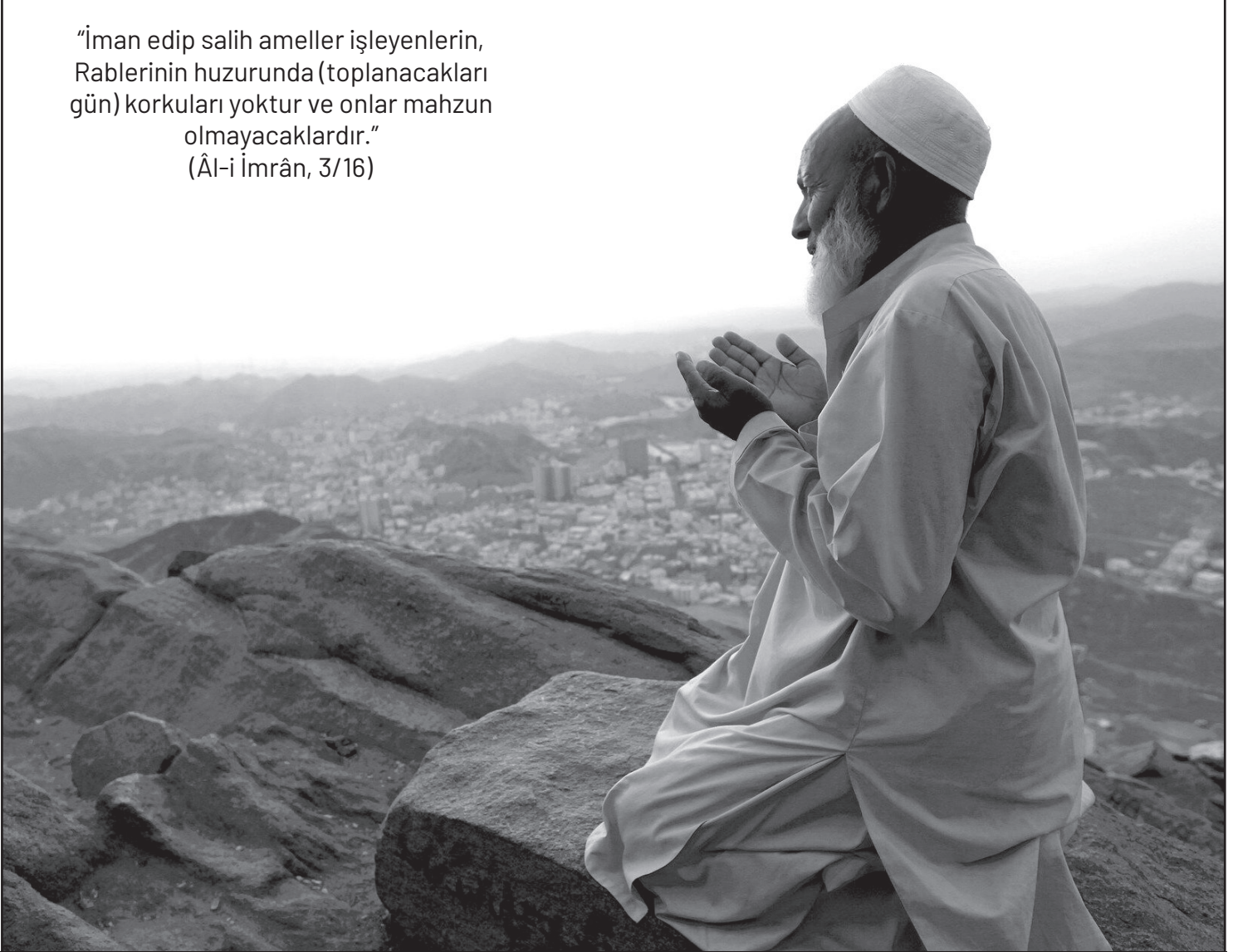
ünsiyet 14

İLMİ, KÜLTÜREL, FİKRİ AYLİK DERGİ

ISSN: 3023-7688

MAYIS 2025

"İman edip salih ameller işleyenlerin,
Rablerinin huzurunda (toplanacakları
gün) korkuları yoktur ve onlar mahzun
olmayacaklardır."
(Âl-i İmrân, 3/16)



"(O hesap gününde) Herkes kazandığına karşılık bir rehindir. Ancak ahiret mutluluğuna eren kimseler başka; Onlar cennetlerdedirler. Birbirlerine suçlular hakkında sorular sorarlar ve dönüp onlara şöyle derler: "Sizi Sekar'a (cehenneme) ne soktu?" Onlar şöyle derler: "Biz namaz kılanlardan değildik, yoksula yedirmezdik, batıla dalanlarla birlikte biz de daldık, ceza gününü de yalanlıyorduk, nihayet ölüm bize gelip çattı." Artık şefaathçilerin şefaati onlara fayda vermez." (Müddesir:38-48)

DOSYA

İMAN-AMEL İLİŞKİSİ

■ ABDULVAHİD SİPAHİOĞLU ■ A. CEMAL ÇİFTÇİ ■ CELALEDDİN SİPAHİOĞLU ■ HASAN EKİNCİ
■ HARUN AYDIN ■ İBRAHİM ŞAHİN ■ İRFAN SETENCİ ■ METİN ŞİMŞEK ■ MUSTAFA DOĞU
■ MUSAB BÜLENT DOYMUŞ ■ MUSTAFA İBAKORKMAZ ■ NEZİR ERGENÇ ■ TURHAN ARSLAN ■ VEDAT ÖNAL

içindekiler

Laik ve Seküler Yaşam Tarzının Altüst Ettiği İman-Amel ilişkisi

VEDAT ÖNAL 5

Kalbimiz Ne Kadar Temizdir Dersiniz?

İBRAHİM ŞAHİN 7

Amel iman ilişkisi..... 10

CELALEDDİN SİPAHİOĞLU 10

Tevhid İnsanı

MUSTAFA İBAKORKMAZ 12

Kime İman Nasıl Amel?

TURHAN ARSLAN..... 13

İmansız Amel veya Amelsiz İman

MUSTAFA DOĞU 16

İman Amelin, Amel İmanın Rehinesidir

NEZİR ERGENÇ 18

İmanın Gücüyle Nefisle Mücadele ve Salih Amellere Yöneliş

İRFAN SETENCİ 19

Dinime İmanıma Amelime

HARUN AYDIN 20

İman ve Amel Bağlamında Din Algısının Dönüşümü

HASAN EKİNCİ..... 21

İman

METİN ŞİMŞEK..... 23

İman Olmadan Amel, Amel Olmadan İman Olur mu?

MUSAB BÜLENT DOYMUŞ..... 25

Yeni Bir İslami Söylem için Dağarcık: Hayret

ABDULVAHİD SİPAHİOĞLU..... 26

Vicdan Azabı

A. CEMAL ÇİFTÇİ 28

Amelsiz İman Olur mu?

Hiç unutma ki ey emmâre nefsim; Hayat ve inanç, inanç ve vahiy, vahiy ve ibadet, ibadet ve âdem iblis ilişkisi, iblis ve vesvese, vesvese ve sapma, sapma ve idrak, idrak ve tevbe, tevbe ve rahmet sanki insan olmanın ve insan kalabilmenin kodlarını öğretmektedir akleden insanlara.

Son zamanların Müslümanlığının dayanakları arasında yer alan bazı anlayışlar, amelsiz iman zeminini oluşturmakta ve sadece zihinsel faaliyet boyutunda bir iman önerisi yapmaktadır.

Bu anlayışa ulaşmak için işin kestirme boyutundan bir anlayış geliştirilmiş olup, on beş asırlık, nasların değerlendirilmesi anlayışı yok sayılarak, ilme ve geleneğe dayanmayan bir ucube anlayış sivriltilerek dayatılmaya çalışılmaktadır.

Genel anlamda Müslümanların okuma faziletinden yoksunlaşmış olması dolayısıyla, bu zıppıktı fikir akımının parçacı ve zahiri okuma tekniğiyle muhatapları malumata boğarak genel bir zihin bulanıklığı gerçekleştirmeye çalıştığı görülmektedir. Böylece insanlar yarım yamalak bilgiden dahi etkilenmektedir. Oysa dini kavrama noktasında geçmiş ümmetin tırnağı bile olamayacak bir ilmi düzeye sahip olan bu zahiri anlayış, bilgi inkârcısı bir tutum sergilemektedir.

Öncelikle amel denilince anlaşılması gereken temel dayanaklar, edepsizce ve hoyrat bir yaklaşımla birbirinin dayandığı irtibat noktalarından kopararak, yok sayılmak suretiyle inkâr edilmektedir. Güya hadislerin kayıt altına alınma teknikleri adına kaygı duyan bu kesim, ilmi olmayan bir yaklaşımla bütün bir geçmiş ümmeti töhmet ve zan altına sokarak ümmete Alzheimer muamelesi yapmaktadır.

İbadetlerin Kur'an açısından dayanaklarının kısıtlı oluşu, sünne-

ti inkâr yaklaşımıyla birleşince şu Kur'an'da vardı, bu yoktu anlayışıyla peygamberden sav sonra ortaya çıkan yalancı peygamberlerin namazı kaldırıyorum, zekâtı yok sayıyorum şeklindeki buyurganlığı hortlatılmış oldu. Bunun sonucu olarak da geçmişte ümmetin ilim geleneği ile peygamberden sav gelen ibadet disiplini inkâr edilmek suretiyle Kur'an okuyorum diyerek mealleri yorumlayanların kişiselleştirilmiş milyonlarca davranışından, birbirinden farklı uygulamalar ortaya çıkmaktadır. Yani Kur'an meallerini okuyan her kişi anladığını kendisi için bir davranış modeli kabul ederek diğer müminlerden ayrı bir davranış modeli ortaya koyar. Çünkü bu anlayışa göre herkes okuduğunu anladığı için anladığına göre davranma özgürlüğüne sahiptir. İlim gelenek vs. gibi kavramlar bu anlayışın kolaycı yaklaşımı sonucu tarihin çöplüğüne atılması şeylerdir.

Bize Kur'an yeter anlayışının daha önceki yazılarımızda ifade ettiğimiz, iki tarafı keskin kılıca benzeyen anlaşılma sorunu, bir taraftan ve önemli bir şekilde

ibadetler konusunu bilinçli bir tahrifata sürüklemektedir. Buna bir de Bektaşî fıkrasındaki yaklaşım eklenince daha ucube bir anlayış kaçınılmaz olmaktadır.

Bektaşî'ye sormuşlar niçin namaz kılmıyorsun diye. Görmüyor musun "Allah namaza yaklaşmayın" diyor demiş. İyi de onun devamını da okuman lazım orada sarhoşken diyor deyince ben hafız değilim demiş. Aslında bu fıkra Kuran bize yeter retoriği

ile ortaya nasıl bir keyfiliğin çıkacağının göstergesidir.

Ümmetin Resulullah önderliğinde tevhide daha doğru anlama adına yapmış olduğu çalışmaları, samimi çabaları kör bir inatla reddederek yok sayma uğruna lügat anlamından Kur'an'ı anlama çabası ortaya koymak, zorla sağ kulağı sol elle göstermeye çalışmaktan başka bir şey değildir.

Amelsiz İslam'ın temel dayanağı haline getirilmiş ve aforizmaya dönüştürülmüş bu anlayış, proje maksadına uygun olarak bireysel anlamda uygulanmayan bir dini, icat mantığı gütmektedir. Kur'an'da namaz yoktur, salat vardır, salat ise namaz değildir, dine yardım etme, insanlara yardım etme anlamındadır dendiği andan itibaren nasıl bir matruş din ortaya çıkarılmak istendiği görülmelidir.

Kendi geleneğine bilinçli körlük gösteren bu anlayış, namaz ibadetinin İslam'dan önce de var olduğu anlayışını ısıtıp, ısıtıp ortaya getirmek suretiyle sanki İslam ile namaz icat edilmiş anlayışı ortaya konmuş demeye getirmektedir. Bu yaklaşım geçmişten beri var olan yeni, ya da özgün olmayan şeklinde bir anti propagandanın olumsuzluklarını, namaz üzerine bindirme anlayışı taşımaktadır. Namaz Yahudilerde de vardı diyerek başlayan, namazın İslam'a özgü bir ibadet şekli olmadığını ortaya koymaya çalışan bu anlayış bugün, namaz Mecusilerin ibadet şekli diyerek güya namazın cahiliye uygulaması olduğu iddiasına evrilmiştir. Oysa namaz konusunda işin aslı, yeryüzünde ilk yapılan mescit olarak Kâbe'nin Kur'an'da zikredilmesi ile belirginlik kazanmakta, ilk insandan beri namazın insan hayatı ve ahlakı için en önemli ibadet oluşu gerçeği vurgulanmaktadır.

Kur'an okumayı bilen ve anlayan ortalama bir insan Kur'an kıssaları içinde geçmiş peygamberlerden bahsederek Allah'ın cc, İbrahim, Musa, Şuayb gibi peygamber kıssalarını anlatırken, namazın ikamesi kavramını



kullanmak suretiyle namazın evrensel bir kulluk yöntemi oluşunun ortaya konduğunu net bir şekilde görür.

Namazın miraçta beş vakit olarak tescil edildiğini anlatan rivayetin, rivayetlerin temelden veto edilme anlayışıyla namaz ibadetinin kabulünün imkânsız hale getirildiği görülmektedir. Bu anlayışın sahiplerinin kendi geleneksel bilgilerinin

sağlam dayanaklarını ilim geleneğini yok sayarak inkâr yoluna gitmesi, Kur'an dışı bilgilerin toptan inkarını gerekli kılmaktadır. Hal böyle olunca var olan gerçeklerin imkansızlığını savunmak bu görüş sahipleri için vacip olmaktadır.

Kur'an'da İsra var, Miraç yok yaklaşımıyla, miraçla ortaya konduğu düşünülen bütün bilgilerin önü kesilmektedir. Hatta son zamanlarda mescidi aksa kavramının Mekke yakınlarında bir mescit olduğu iddiasıyla Kudüs seyahati sayılan isrâ'nın da basitleştirilmesi söz konusu edilmektedir. Böylece miracın yok sayılmasının ön gerekçesi olarak isra olayı da ortadan kaldırılarak miraç gerçeğinin buharlaştırılması daha kolay hale getirilmektedir.

Miraç konusunda var olduğu iddia edilen bilgi kirliliğinin daha önce ortaya konmuş ilmî kritiklerle giderilmesi mümkünken, var olan bilgileri yok saymak suretiyle bilgi kirliliğinin önüne geçme iddiası, başka amaçlara

hizmet şüphesini güçlendirmektedir. Hatta yaklaşım olarak konu ile ilgili eleştirilere kulak tıkayıp sadece eleştirilen bilgileri mutlak savunulan doğru bilgiler gibi gösterme hainliği yapılarak inkâr anlayışı güçlendirilmektedir.

Bu konuya bir başka örnek olması açısından, müsteşriklerin Kur'an'ın nazil olduğu dönemde Muhammed Kur'an'ı başkalarından öğreniyor iddiasına dayanak olan Bahira ve Nestura ile ayak üstü denilecek görüşmeler inkâr edilmek suretiyle, güya Peygamberin Kur'an'ı başkalarından öğrendi iftirasının önüne geçilmiş olmaktadır. Oysa Kur'an'ın muhtevası içinde var olan ilahi kelam oluşuna delil olacak kendi çağına göre o kadar çok yeni bilgi mevcut ki bunlar kendisinden bilgi alındığı söylenen insanların okuduğu kutsal metinlerde bulunmamaktadır,

Namazın Mecusilerde var olduğu iddiasını gazeteci üslubuyla delil getiren anlayış, Save gölünün kenarından çıkıp gelecek Mecusilere ait mehdi anlayışını da görmelidir. Meseleye Mecusiliğin ya muharref bir semavi din olduğu ya da kurgulayan Zerdüş'tün İlahi dinlerden alıntılar yapıldığı anlayışını benimsemek yerine, elde var olan gerçeği çarpıtmak için, olumsuz dayanak olarak gösterme çabası içine girilmektedir.

Bütün bu çabaların altında yatan gerçek olayın siyasi boyutunun daha

baskın olmasıyla beraber, zamanla düşünülmüş amelsiz İslam'ın pompalanması meselesidir. Çünkü modernizmin insana dayattığı dünyanın peşinden ılık hızıyla koşma mecburiyeti, insanın kendisini yaratan Allah'a vakit ayırmasını imkansızlaştırmaktadır. Hatta bu anlayış Allah ile vakitlerini buluşturan kulun ortaya koyacağı performans ile, modernizmin ritüellerini sekteye uğratacağı için, engellenmelidir. Çünkü Allah ile belli vakitlerde buluşan kulların, yaşadığı hayatın imtihan gerçeği ile çelişen boyutlarını yok sayması kaçınılmazdır.

Namazın Mecusi davranışı olduğu, abdestin sadece dört uzuvdan ikisini yıkamak ikisini mesh etmek olduğu salatın namaz olmadığı anlayışları ve tesettürün boyun örtüsü şekline indirgenmesi de amelsiz İslam'ın dayatmalarındandır.

Her bir sorgulama, ya da Kur'an'da var yok tartışması amelsiz İslam uygulamasının genel maksadına hizmet etmektedir. Nihayetinde İslam'ın zihinsel bir eylem oluşuyla birlikte soyut bir iyilik kelimesine yüklenmiş, dar bir anlamın tezahürü haline getirilmesi planlanmaktadır. Böylece din gerçek amacından saptırılarak dünya üzerinde hüküm süren para babalarının egemenliğine çanak tutan bir anlayış haline getirilmiş olacaktır.

Editör

Laik ve Seküler Yaşam Tarzının Altüst Ettiği İman-Amel İlişkisi

Bu yazıda, İman-Amel ilişkisine biraz İslam'ın klasik Fıkıh çerçevesi dışından bakmak istiyorum. İslam Hukukunda çok önemli tartışmaların kaynağı olmuş ve alimlerimiz tarafından tafsilatlı bir şekilde açıklığa kavuşturulmuş olan iman-amel meselesinin bu yönden üzerinde durulmasının günümüz açısından çok bir öneminin olmadığını düşünüyorum. Zira Müslümanların son 200 yıl dışındaki klasik çağlarında iman-amel konusunda alimler arasında bir tartışma yaşansa da, iman-ın yanında amel-ın mutlaka olması gerektiği konusunda hiçbir Müslüman alimde bir kafa karışıklığı olmamıştır. Yani daha açıkçası namaz kılmayan bir Müslümanın olabileceğini asla düşünmüyorlardı. Veya olsa bile bunun bir istisna olacağı konusunda bir fikir birliği vardı. Bugün Yüzde 99'unun kağıt üstünde, Yüzde 90'ının Müslüman olduğu söylenen bir ülkede namaz kılma oranı en iyimser tahminlere göre Yüzde 20'ler seviyesinde. Böylesi bir savrulmanın İslam tarihi boyunca olduğunu sanmıyorum. Belki de Müslümanların tarihte büyük badireler yaşamalarına rağmen bu badireleri her seferinde atlatmaları fakat son 100 yılda yaşadıkları krizleri atlatamamalarının en büyük sebebi bu iman-amel bütünlüğünün tamamen ortadan kalkmış olmasıdır.

Bu parçalanmışlığın birçok sebebi sayılabilir fakat bana göre en büyük sebebi son 200 yıldır içine düştüğümüz, modernizm ve modern seküler, laik yaşamın dayattığı hayat nizamına hiçbir itiraz getirmeden teslim olmamızdır. Tabii bu hayatın cazibelerine kapılmak da bunlar arasında sayılabilir. Dünya hayatının nimetleri Müslümanların gözlerini kamaştırmış gözüküyor. Müslümanların bir kısmı bilerek bir kısmı ise bilmeden 19. Yüzyıl Aydınlanma Felsefesi ile

ortaya çıkan, seküler ve laik hayat anlayışı ile büyük bir krizin ve buhranın içine sürüklenmiştir. Hristiyan kiliseleri arasındaki yıkıcı rekabetin sonucu ortaya çıkan Aydınlanma Felsefesinin etkisinde kalan, Müslüman aydın ve münevverler batıdaki bu akımların adeta birer temsilcisi haline gelmişlerdir. Yaşanan büyük değişimler konusunda, toplumlarını bilinçlendirmesi gereken aydınlar, bırakın aydınlatmayı kendileri bu Aydınlanma denen fakat "karanlığın" ta kendisi olan fikir akımlarının, düşünce biçimlerinin içinde kaybolup gitmişler ve toplumlarını da aynı karanlığın içine sürüklemişlerdir.

Devlet-i Aliyye'nin yurt dışına gönderdiği ve batıdan teknik öğrenip gelsinler diye düşündüğü, genç beyinler batının bu yıkıcı fikir akımlarının ve batı şehirlerinin ön plandaki büyüleyici atmosferlerine kendilerini kaptırmış, Londra'nın Paris'in arka sokaklarındaki sefaletten, açlıktan ve köleliğin zalimliklerinden ve zulümlerinden habersiz bu cafcıflı dünyayı kendi ülkelerine taşımanın telaşı içine düşmüşlerdir. Muhallif hareketler olarak Paris'te, Londra'da arz-ı endam eden Jöntürkler ve İttihatçılar buralardaki sadece batılı yaşam tarzının niçin bizim ülkemizde de olmadığının derdine düşmüşlerdir.

Oysa batının tekniğinin kaynağının aslında yüzyıllar boyu batılılara yol gösteren Müslüman bilim adamlarının çalışmaları olduğunu ya fark etmemişler ya da fark etmek istememişlerdir. Bu yüzden de İslam Hukunun hayata yansıyan ve olmazsa olmaz, iman ve amel birlikteliğini tamamen bozacak ve yok edecek seküler ve laik anlayışlarını kendilerine rehber edinmişlerdir. Yüzyıllar boyu İslam toplumlarına rehberlik eden "Fıkıh" yerini din ve devlet işlerinin

birbirinden ayrılması devlet yönetmek için sanki olmazsa olmaz bir kuraldır, bunun dışında görüş beyan etmek zinhar yasaktır anlayışına bırakmıştır.

Batı uygarlığı için olmazsa olmaz olan laik ve seküler bakış açısı din konusundaki açıklamalarına ve tanımlamalarına kadar girmiştir. Batı'daki din tanımlarında, genellikle dinin kamusal alandan el çektilmesi eğilimi gözlenirken İslam dünyasındaki din tanımlarında ise toplumsal yön belirleyicidir. Bunun sebebi Batı'da din, sevgi ve inanca indirgenerek vicdanlarda yaşanan; İslam dünyasında ise hayatın bütününe içine alan bir hayat nizamıdır. Bir Müslüman bu muhteşem hayat nizamını bırakıp batının sapkın beşeri ideolojilerine kendisini nasıl kaptırabilir. Üstüne üstük bu beşeri ideolojileri kendisine bir hayat nizamı olarak görebilir. Bu ideolojiler insanların zihinlerine ve hayatlarına parçalanmışlık olarak yansımaktadır. Din işi ve dünya işi diye bir ayırım geliştirmek aynı zamanda insan fıtratına aykırı olduğu için, bunalımlar, krizler ve ruh sağlığı tamamen bozulmuş bir toplumun ortaya çıkmasına sebep olmaktadır.

Oysa iman ve amel bütünlüğü, İslam şeriatının temel bir kavramıdır. İman, kalbin Allah'a ve O'nun Peygamberlerine bildirdiklerine kesin bir inancı anlatırken, iman ise kalbe yerleşen bu inancın bir göstergesi olarak dışa yansıyan davranışlardır. İman ancak imanın göstergesi olan amellerle tamamlanabilir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de iman ve salih ameller birçok ayeti kerimde birlikte zikredilerek bu bütünlük sürekli vurgulanır. Peygamber Efendimizde "İman, kalbin tasdiki, dilin ikrarı ve organların eylemidir" buyurarak bu bütünlüğe dikkat çekmiştir.

Kısaca, İman ve amel ayrılmaz bir

İşte modern hayatın allanıp pullanıp bize vazgeçilmez gibi gösterilen yaşam biçimlerini elimizin tersiyle itip bizim için hayati öneme sahip olan anlayışın dünyaperestlik değil, ahireti önceleyen yani iman ve salih amelle yoğrulan bir hayat olduğunun farkına varmamız gerekiyor.

bütündür. Biri olmadan diğeri eksik kalır. Bu eksikliğin yaşanmaması için toplumsal hayatın da bölünmemesi, parçalara ayrılmaması elzemdir. Yani Müslümanın hayatında dini alan, dünyevi alan diye bir ayrım söz konusu değildir. Müslümanın hayatı öncelikle beş vakit namaza göre ayarlanır. Daha sonra diğer önemli ibadetlerden birisi olan oruç ibadeti için Ramazan ayında vakitler özel olarak iftar ve imsak vakitlerine göre özenle ayarlanır.

Yaşadığımız son yarım asırda ise İslam dünyasının genelinde ve özelde de ülkemizde maalesef bu seküler ve laik yani modern denen yaşam tarzı toplumumuz için sanki vazgeçilmez bir olgu olarak gösterilme eğilimi yaygınlaşmıştır. Muhafazakar camianın insanların bile artık düzenledikleri, kutlamalarda, eğlencelerde hiçbir İslami kuralı dikkate almadıklarını yani amel konusunda adeta imanlarını yalnız bırakarak, iman amel dengesini tehlikeli bir şekilde bozduklarını görüyoruz. Salih amele sığmayacak, bir israf, debdebe, lüzumsuz lüks tüketim ve İslam ahlakına sığmayacak daha çok kazanma ve daha çok tüketme hırsı, İslam toplumlarını pençesine almış ve adeta Peygamber Efendimizin “Ümmetimin asıl büyük imtihanı mal ile olan imtihanı olacaktır” hadisini doğrularcasına bir yaşam tarzı benimsenmiş durumdadır. Modern hayat denen yaşam tarzının tüm ayartılarına Müslümanlar kapılıp giderken adeta selin önüne katıp giden çer çöp haline gelmiştir.

Şu anda toplumumuzu içten içe bazen de açıktan açığa kemiren, uyuşturucu, alkol, kumar, şans oyunları, sahtekarlık, dolandırıcılık, ahlaksızlık, edepsizlik, aşırı tüketim alışkanlıkları, sınır tanımayan israf duygusu gibi problemlerin tamamı İslam Hukukunun yüzyıllar içerisinde çözüme kavuşturduğu meselelerdir. Fakat bütün bu olumsuzlukların en önemli sebebi, bunların önüne

geçecek ve topluma salih amel işleminin önemini gösterecek ilkelerin de, insanların da kalmamış olmasıdır. Bu ilkeleri Müslümanlara açıklayacak kurallar Fıkıh kurallarıdır. Peygamber Efendimizin, Medine’ye hicretle birlikte uygulamaya başladığı toplumsal kuralların hepsinin kaynağı Fıkıh yani İslam Hukukudur. Hukuk dediğimizde bütün bir hayat akla gelir. Tarihteki hukuk örnekleri insanlara bir hayat nizamı sunmuşlardır. Hellen yani; Yunan Hukuku da, Roma Hukuku da, Katolik ve Protestan Hukuku da, son 200 yılda dünya insanlığına empoze edilen Seküler, Laik Hukuk sistemleri de insanoğluna bir şeyler vaad eder. Bir yaşam tarzı sunar veya dayatır. Son 200 yılda tüm dünya insanlığı bu seküler ve laik dayatma ile karşı karşıya bırakılmıştır.

Yerel veya bölgesel kültürler, yaşam biçimleri, hukuk sistemleri batı uygarlığı karşısında yok sayılmış ve adeta ortadan kaldırılmıştır. Bu yıkıcı tutuma karşı ayakta kalan tek bir hukuk sistemi vardır İslam Hukuku. Bu yüzden canlı bir hukuk olarak yeniden dünyaya yön vermesinden çekinildiği için Müslümanlara özenle laik ve seküler yaşam biçimi sevdirmeye asla vazgeçmemeleri gereken olmazsa olmaz bir düşünce olarak argo bir tabirle “kakalanmaya” çalışılmaktadır. Son 100 yıldır İslam dünyası ve özelde de Türkiye olarak bu zokayı yuttuk bu dolmayı yemeye devam ediyoruz maalesef. Bu yüzden parçalanmış ve bölünmüş hayatları yaşıyoruz. Ne inancımızdan vazgeçebiliyoruz ne de bize empoze edilen modern hayatın vazgeçilmez gibi gösterilen yaşam tarzından vazgeçebiliyoruz.

İşte modern hayatın allanıp pullanıp bize vazgeçilmez gibi gösterilen yaşam biçimlerini elimizin tersiyle itip bizim için hayati öneme sahip olan anlayışın dünyaperestlik değil, ahireti önceleyen yani iman ve salih amelle yoğrulan bir hayat olduğu-

nun farkına varmamız gerekiyor. Her alanda bu parçalanmışlığı yaşıyor ve normal görüyoruz artık. Dini kitaplar ve din dışı kitaplar, dini hayat ve dünyevi hayat, dini dergiler, din dışı dergiler, dini televizyonlar, dini radyolar ne demekse, bu ayrımları normal karşılar hale geliyoruz. Bunların hiçbirisi bundan 100 önce olmayan ayrımlardır. İlkokula başlayan çocuklar daha okullarına başlarken mahallelerinde “Amin alayı” düzenlenir, tekbirlerle, dualarla okuma, yazma faaliyetlerine başlarlar ve hayatları da bunlarla bereketlenir, faziletli hale gelirdi. Bunun yüzlerce örnekleri vardır o kadim geleneğimizde. Sokak hayvanları için kurulan vakıflara, sadaka taşı adetlerine kadar birçok şey hayatın bizzat içinde yürürdü. Şimdi ise daha ana sınıftan itibaren bizim medeniyetimizle alakası olmayan müzikler, davranışlar ve kitaplarla çocuklarımızı kendi ellerimizle zehirliyoruz maalesef. İman-amel bütünlüğünü daha küçük yaşta almaları gereken küçücük beyinler belki bir daha asla bu faziletleri alamayacak hale geliyorlar. Bütün olumsuzluklara rağmen bunların konuşulup doğrunun bulunacağına inanıyorum.

Her ne kadar şu an dünyada olumsuz bir tablo var gibi gözükse de bu konuda geleceğe iyimser olarak bakıyorum. Niçin dersanız, iki milyon Gazzeli ve kahraman Filistinliler dünyanın gidişatını ebediyen değiştirdiler. Artık dünya eski dünya değil, vicdanı ve merhameti olanların gerçekleri gördüğü batı uygarlığının insanlığa dayattığı tüm insani değerlerin aslında ne kadar sahte olduğunu tüm çıplaklığıyla ortaya koydular. Belki on binlerce kayıp verdiler, şehitlerin kabirleri bile yok. Küçücük bedenlerin parçalanmış halleri yürekleri dağladı. Ama bu şehit bedenlerin bereketli kanları sonsuza kadar dünyayı değiştirdi. Dünya üzerinde hiç kalkmayacak gibi duran zulüm, haksızlık ve soykırım düzeninin ne insanlık dışı olduğunu gösterdi. İmanlarının harekete geçirdiği bir grup mücahid tüm dünyaya nasıl insanlıktan çıkmadan mücadele edileceğini göstererek gerçek iman-amel bütünlüğünü ispatlamış oldular. Tüm İslam dünyası da bu bütünlüğün bir Müslüman için ne kadar hayati olduğunu bir an önce anlar İNŞALLAH. Vesselam.

YAREN MEKTUPLARI

Kalbimiz Ne Kadar Temizdir Dersiniz?

Nasıl da boyun büküyoruz gerçek Mâlik-ül Mülk olana; Geçici dünya nimetlerinin cazibesıyla kıskırtilan heveslerimize erişme hususunda kendimizi zayıf, yetersiz ve çaresiz hissettiğimizde!

Sözlerin en güzelinin olduğu gibi (Bak. Zümer:23), selamların da en güzel ve özelinin sahibi, Es-Selam olan yüce Mevla'mızın (Bak. Haşır:24) selam, rahmet, bereket ve mağfireti (Bak. Âl-i İmran:157) ile yeniden ve bir daha selam olsun. Ve yüreklerimizi yine bir dostname'nin satırları ile sadrımızı nasıplendirecek bir muhabbet sofrasında buluşturan, kişi ile kalbi arasına giren ve bizi hayat veren şeylere çağıran Rabbimize (Bak. Enfal:24) hamd ve senâ olsun sevgili yârenim.

Âlemî'nin Rabbi olan Allah (cc)'a sonsuz hamd ve sena olsun (Bak. Fatiha:1) ki yine yürek kapındayım; Gön-lümde dostluk (Bak. Tevbe:71) ve kardeşlik (Bak. Hucurat:10) muhabbeti, dilimde Cennet ehlinin birbirlerine karşı en güzel keliması olan Mevla'nın selâmı (Bak. Yunus:10), elimde Rabbimin yazmayı öğrettiği kalem (Bak. Alak:4) ve önümde her insana doğumuyla birlikte teslim edilen ömür gibi emanet bir sayfa yazılmaya devam etmekte (Bak. İsra:13) ve ben bu dost nâme ile o gün, "oku kitabını" diye elimize tutuşturulacak olan o kitaba, (Bak. İsra:14) hem senin hem de benim sayfalarımıza yüzümüzü ak edecek (Bak. Âl-i İmran:106) güzel notlar düşebileceğimiz umut ve heyecanıyla buradayım.

İster misin sevgili yârenim; Bir idrak aynası tatalım karanlık yanlarımıza (Bak. Râd:19) ve birlikte seyredeyim nefsimizin ve irademizin bize ne oyunlar oynadığını, savruluşlarımızı ve yalpalayışlarımızı.

Hayat efsunkâr bir koşuşturmaca içerisinde sanki; Zaman nasıl da akıp gidiyor, nasıl da eriyor ömür serma-

yemiz farkında dahi olamadan, alıp verdiğimiz nefeslerimizin akışı içerisinde değil mi sevgili dostum?!

Nasıl da ağır geliyor "Emmâre" nefse; Şöyle durup düşünerek, aklederek, idrak ederek sabır ve namazla Allah(cc)tan yardım dileyerek (Bak. Bakara:45) "Mutmainne" ye doğru kutlu bir yöneliş çağrısı!

Nasıl da üşendiriliyor (Bak. Nisa:142) iblis ve nefis işbirliğiyle; Her şeyin sahibi, yaratan ve yaşatanına (Bak. Şûrâ:50) Şükran-ı Nimet yönelişi olan ibadet ve taatleri yapmak, namazı edep ve minnet içerisinde sunmak-tan!

Nasıl da sığınıyoruz; Hayat akışı içerisinde teşekkürden erindiğimiz ve kaçtığımız (Bak. Sebe:13) Hüdâ'ya; Can gemimiz hayat denizinde dalgalarla boğuşmaya başladığında en içten dualarla! (Bak. Yunus:22)

Nasıl da unutuyoruz; An be an, her nefes bizden sayısız lütuf ve ikramlarını esirgemeyen ihsan sahibini gemimiz Sahil-i Selamet'e erdirildiğinde ve yine devam ediyoruz taşkınlıklarımıza şuursuzca! (Bak. Yunus:23)

Nasıl da boyun büküyoruz gerçek Mâlik-ül Mülk olana; Geçici dünya nimetlerinin cazibesıyla kıskırtilan heveslerimize erişme hususunda kendimizi zayıf, yetersiz ve çaresiz hissettiğimizde! (Bak. Zümer:8)

Nasıl da bigâne ve müstağni hissediyoruz kendimizi ve benlik gurunaya kapılıyor; Yine O'nun irade ve ihsanıyla müşkülümüz hallolup imkân ve irade sahibi kıldığımız vakit! (Bak. Zümer:49)

Nasıl da seğirtiyoruz tozpembe hülyaların ve kan kaynatan düşlerin peşinde bir akıl tutulması serseriliğinde olan umarsızlık ve unutkanlığımızla; (Bak. Taha:131) Aldatıcı bir metadan başka bir şey olmayan dünya hayatı (Bak. Âl-i İmran:185) peşinde saçlarını yoldururcasına saf akla, çıldırtırcasına bilgeliliğini ve kızartırcasına sadakat 'in ak yüzünü, tutkuların gizeminden el eden nefsânî arzular, özellikle de cazip kılınmış kadınlar, oğullar, yığın yığın biriktirilmiş altın ve gümüşler, soylu atlar, sağmal hayvanlar, ekinler ve benzeri çağdaş muadillerinin peşinde. Oysa bunlar dünya hayatının geçici menfaatleriydi ve varılacak güzel yer, Allah'ın katındaydı. (Âl-i İmran:14) Öyle değil mi?

Nasıl da mest ediyor rehabetin kollarında; fütursuz ve ibadetsiz Mû'min olmanın dayanılmaz cazibesini nefsimizi?

Hey gidi zalim, cahil (Bak. Ahzab:72) nankör (Adiyat:6) cimri (Mearic:19) ve aceleci (İsra:11) nefsim hey!

"Fe eyne tezhebûn?" Asla bir şair sözü olmayan, (Bak. Hakka:41) Kovulmuş şeytanın (ayartıcı sözü) değil de Allah(cc)'ın sözü (Vahy-i Kerim'i) olan, hayat kitabı Kur'an'ın ibret ve ahkâmlarından bu kaçış nereye?! (Bak. Takvir:25-26)

Tüm kaçışların nihai varış yeri olacak olan ve bütün nefislerin "Var mı bir kaçış yeri?" diye kıvranaacağı (Bak. Kiyame:10) ama Allah(cc)'ın rahmetinden başka kaçacak/sığınacak bir yer bulamayacağı o gün gelmeden önce kendine gel!

İşimiz zor, hem de çok zor sevgili yârenim! Tek çıkar yol, merhameti sonsuz yüce Rabbimizin "Nefse ve onu düzgün bir biçimde şekillendirip ona kötülük duygusunu ve takvasını (kötülükten sakınma yeteneğini) ilham edene andolsun ki, nefsinin arındırıcı kurtuluşu ermiştir. Onu kötülöklere gömüp kirlüten kimse de ziyana uğramıştır." (Şems:7-10) mesajına

tutunarak nefsimizle yüzleşmek, ona takvasını hatırlatarak iman ve ibadetle birlikte arınmanın gayreti içerisinde girmektir. Haydi, gel birlikte yapalım bunu.

Ey nefsim! Seni de beni de yaratan rabbimiz “Şüphesiz bana, dini Allah’a has kılarak O’na ibadet etmem emredildi.” (Zümer:11) dememizi buyurmasına rağmen “Seni yaratıp düzgün ve dengeli kılan, seni istediği bir şekilde birleştiren, ihsanı bol Rabbine karşı aldatan nedir?” (İnfitar:6-7-8)?! Nedir imanını, onun örtüsü, hayatın ziyneti ve can suyu olan ibadetlerden (Bak. Nahl:97) mahrum ederek nefessiz bırakmana sebep olan inanç, duygu ve düşünce?

“Hele yaşıyım genç, gençliğimin tadını çıkarıp, hayattan hevesimi alayım, nasıl olsa yaşlanınca bol zamanım olacak, o zaman ibadetlerimi de, tevbe istiğfârımı da yaparım” savrulması, mı?

Bil ki ey nefsim; Hayatı ve gençliği sana lütfeden Allah(cc)tan başkası değildir ve dilerse her an almaya da gücü yeter. Bir nefes sonrası sana ait değildir ve her ölen de ihtiyar değildir, unutma!

“Bu günü düşünürüm, dün geçti, yarın var mı? Gençliğime de güvenmem; Her ölen ihtiyar mı?”

Varlık, mal, makam, mevki veya şöhret sahibi ve sair seçkin(!) olmanın mütekebbir müstağniliği mi?

Bil ki ey nefsim; Onları sana veren kudret ruhi ve fiziki hastalık, depresyon, sel, yangın ve benzeri doğal felaketler ve beşeri bir takım zulüm ve tecavüzleri de vesile kılarak bir anda çekip almasını da bilir elinden!

“Mağrur olma hiçbir şeye, deme var mı ben gibi? Bir acayip rüzgâr eser, savurur harman gibi!”

Maddi imkânsızlıklar içerisinde mahrumiyetlerle dolu bir hayat yaşıyor olmanın kahrı veya isyanı mı?

Bil ki ey nefsim; Elinde olan ve hayatını idame ettirdiğin nice güzel organ ve imkânları ihsan edenin de Allah(cc) olduğu inanç ve bilinciyle onlar için şükretmen, sabır ve namazla yalnızca O’ndan yardım dilemen gerekmez mi?

“Şükür huzur verir kalbe kanaatsizdik eziyet, yokluk içindeki lütufları görebilmektir meziyet”

Bir emir ve otorite altında; Devlet dairesi, fabrika, şirket vs. yerlerde kısıtlama altında olmanın çaresizliği

mi?

Bil ki ey nefsim; Hiçbir güç ve otorite Allah(cc)’ın irade ve saygınlığının üzerinde değildir ve onlarında varlığı ve gücü Rabbinin kudret elindedir. Sükût ile rıza gösterme yerine bu hakikati onlara hikmetle hatırlatman gerekmez mi?

Çaresiz dertlerin, hastalıkların, ya da engelli olmanın imkânsızlığı mıdır Namaz vs. ibadetlerden alıkoyan seni?

Bil ki ey nefsim; Hiçbir şey sebep-siz ve yersiz değildir. Olanda hayır olabilir. (Bak. Bakara:216) Derdi ve sıkıntıyı veren Allah dermanın ve çarenin de sahibidir ve her durumda ibadet etmenin bir yolu vardır. Çıkar yol ondan ümidi ve irtibatı kesmemektir.

İşlerin yoğunluğu; bensiz olmaz, muhannete muhtaç olmamak lazım, “çalışmak da ibadettir” savunması mı?

Bil ki ey nefsim; Kabristanlar işlerini bitirmeden ecelin pençesine düşenler ve kendilerini vazgeçilmez sananlarla dolu ve sen de onlardan biri olacaksın. O halde hem helal ve temiz yoldan rızık elde etmek için çalışarak, hem de o rızık kapılarını sana açan rabbine ibadette tembellik etmeyerek Rabbine şükran-ı nimette bulunman gerekmez mi?

Sen benim kalbime bak! Benim kalbim temiz, “onlar gibi Müslüman olacağıma hiç olmam” vesvesesi mi?

Bil ki ey nefsim; Sadece kalp temizliği yeterli olsaydı Mevla’mız “Kalpler Allah(cc)’ı zikretmek (O’na ibadet etmekle) mutmain olur” buyurmazdı. Ve unutma ki; O kalbi yaratanın emir ve yasaklarına uymamak kalbi karartır. Bir an önce Rabbine tevbe ederek ibadetlere yönelmezsen korkarım ki ve sen de o bahsettiğin kötü örnekler gibi olursun!

Geric, çağdışı derler kaygılarıyla oluşan aşağılık duygusuyla “Medeni ve çağdaş olmak” heves ve özenti mi?

Bil ki ey nefsim; Gereğince anlayıp idrak etmeye ve yaşamaya çalıştığın takdirde İslam’ın çağlar üstü mesajının hayat sunan güzelliklerini fark edecek, bütün medeniyet tasavvurlarının üstünde olduğunu derinden hissedeceksin.

Kâinatı yaratan ilahın yaratıp geri çekildiği, “yarattıklarından herhangi bir talebinin olmadığı” gibi bir zan mı?

Bil ki ey nefsim; Hiçbir eser sahibi

ve bir sanatkâr o eserine karşı ilgisiz ve duyarsız olmaz. Onu korumaya alır. Rabbin de seni yaratıp başıboş bırakmayıp, nefsin kokuşturan ivgalarına karşı ibadet ve taatlerle korumaya almıştır.

Yoksa zelil bir inkârcı mısın; Tüm kevnî ayetlere karşı ruhunu ve idrakini kör, sağır ve dilsiz etmeyi mi yeğledin?

Bil ki ey nefsim; Düşüncesizler hakikatleri idrak edemezler. Bir düşünsene, şu uçsuz, bucaksız kâinat-taki harikulade düzen ve uyum, vücudundaki tasvir, tasarım ve düzen kendiliğinden, tesadüfen oluşabilecek basitlikte mi?!

Sahi ey emmâre nefsim, seni Ke-rem sahibi Rabbine ibadet etmekten alıkoyan sebep, mazeret ya da aldaniş (Bak. İnfitar:6) bunlardan hangileri ya da hangi şeytani vesvesedir seni ibadetin berrak denizinde arınmaktan alıkoyan fitne?

Sana bir şey diyeyim mi? Sebebi ve mazereti her ne olursa olsun Allah(cc)’a ibadet etmekten kaçınan, zorsunan, üşenen her nefis kendine, kendi tutku, korku ya da heveslerine kulluk/ibadet etmekten kurtulamaz.

Sen iblisin imal edip sana fısıldadığı ve hemen Allah(cc)a sığınman (Bak. A’raf:200) gereken vesveselerden hangisiyle uzaklaşıyorsun Rabbin rızasından (Bak. A’raf:20) ve boş ümitlerle, tutku ve sevdalarla oyalanmanın hangisiyle yaklaşıyorsun gazabına (Bak. Nisa:119) farkında dâhi olamadan?

Lütfen “İbadet bir çeşit kölelik-tir ben ise özgürüm” dedirterek seni kendine köle etmeye çalışan iblisten kurtul!

Bir düşünsene ey nefsim; Sen de çeşitli mazeretler ileri sürerek, seni yaratan ve yaşatan rabbine ibadet etmekten üşenerek, kaçınarak o gün (hesap günü) “Sizi Sekar’a (Cehenneme) ne soktu?” (Müddesir:42) sorusuna muhatap olmak ve faydasız bir pişmanlık içerisinde “Biz namaz kılanlardan değildik, yoksula yedirmezdik, batıla dalanlarla birlikte biz de dalaridik.” (Müddesir:43-45) diyenler gibi, çaresizlik içerisinde kıvranmak mı istiyorsun Allah korusun?!

Biliyor musun ey nefsim; Ancak Allah(cc)a (gönülden bağlanmış; küfür, şirk, cehalet ve kötü huylardan arınmış, ibadetler ile fitri temizliğini muhafaza etmiş) selim bir kalp ile gelenler ererler kurtuluşa o gün hak katında (Bak. Şûrâ:88)

Ey “Kalbim temizdir benim” diye gururlanan nefsim! Ne mutlu sana bu kalp temizliği eğer seni Rabbine ibadet yoluna ve kurtuluşa ulaştırıyorsa. (Bak. Şûrâ:89) ve ne yazık boş kuruntularla uzaklaştırıyorsa Allah(cc) a kulluk izzetiyle ulaşılabilir; O’ndan gayrı her şeye karşı özgür olmak şerefinden. (Bak. Nisa:120)

Söyler misin bana âsi nefsim; Seni yaratan yüce kudretin hatırını ve iradesini görmezden gelmene sessiz kalan ve bu mahrumiyetten dolayı huzursuz olmayan bir kalbin temizliğinden nasıl bahsedebilirsin ki?

Bilesin ya da bilmelisin ki; Kalpler ancak Allah’ı zikretmekle (O’nu anmak O’nun hudutlarını gözetmek ve her durumda O’na teslim olmakla) temiz kalabilir ve huzura kavuşur. (Bak. Rad:28)

Bir düşünsene âsi nefsim; Her şeyi “El-Hâlık-ül Bâri-ül Musavvir...” (Bak. Haşr:24) isimlerinin tecellisi ile yoktan ve en güzel biçimde, uyumlu bir şekilde yaratan ve insanı da Eşref-i mahlûkat olarak yaratan yüce Mevla (Bak. İsrâ:70) onun kalbini de nezih ve tertemiz yaratırken kendisine muhabbet ve ibadet duygusundan uzak, yaratmış olabilir mi?

O kalp yaratanına karşı öyle bir muhabbet ve teslimiyete sahiptir ki; O’nun rızasına aykırı olarak yapılan her şey, uzak durulan, terk edilen her ibadet ile ona bir fiske vurulur, her fiske siyah bir nokta olur. Eğer tevbe edilip Sırat-ı Müstakim’e (Bak. Fatiha:6) dönülmezse bu fiskeler zamanla onu öyle bir kirletir ve karartır ki, şirk ve inkârın batağında debelenmekten kurtulamaz olur. (Bak. Hadis-i Şerif) Şimdi söyler misin bana ey nefsim; senin kalbin ne kadar temiz?

Hiç unutma ki ey emmâre nefsim; Hayat ve inanç, inanç ve vahiy, vahiy ve ibadet, ibadet ve âdem iblis ilişkisi, iblis ve vesvese, vesvese ve sapma, sapma ve idrak, idrak ve tevbe, tevbe ve rahmet sanki insan olmanın ve insan kalabilmenin kodlarını öğretmektedir akleden insanlara.

“Lâ” demeden “İllâ” diyemezsin. Önce Allah(cc)tan gayrı her şeye, seni O’na ibadet etmekten alıkoyan tuğyan eden tüm düşünce, irade, sistem ve vehimlere, hatta kendi (nefsin)e “lâ” deyip sonra “İllallah” dyesin ki; Azılı ve sinsi düşman iblisin vesvesesine kanan âdem ve eşinin yasak çiğneme sonucu yaşadıkları pişmanlığa düşmeyesin.

O olaydan İbret alasın ki; Tevbe ve istiğfar yönelişlerinin kabul edilmesi ile birlikte hükmedilen dünya sürgünü. Bu karara rağmen merhamet ve rahmetten mahrum bırakılmayışları (Bak. Bakara:37) yüce Allah (cc)ın engin bir merhamete sahip olduğunu gösteren bu önemli mesajı idrak ederek ibadetsizlik zilletinden tevbe edesin.

Çünkü İnsan ile ilgili olarak anlatılan bu yaratılış serüveni ile İlâhi emir ve yasaklara riayet etmek yani ibadet ve kulluk sorumluluğunda ilgisiz, sorumsuz ve duyarsız olunmaması gerektiğinin altı çizilmektedir. Aksi takdirde Allah(cc)ın merhametinden kesin olarak olmasa da muhabbetinden mahrum kalınması kaçınılmaz olacaktır.

“İyi güzel de, peki, insanı bu vesveselerin savrulmalarından kurtaracak olan nedir? Nedir insanı iblisin bu sonu gelmez sinsi tuzaklarına düşmekten kurtarabilecek yol sevgili yârenim?” dediğini duyar gibi oluyorum.

Haklısın sevgili dostum. Aslında bu sorunun cevap ipuçları nefsimizle olan öz eleştirimizde var ama yine de yegâne önderimiz, nümüne-i imtisalimiz, mürebbimiz, Peygamberimiz Hz. Muhammed Mustafa (sav) efendimizin (Bak. Ahzab:21) “Allah(cc)’a inandım deyip, sonra da Müslümanca bir teslimiyetle” dosdoğru ol.” Öğüdünü kulağımıza küpe ve şaşmaz bir hayat tavsiyesi edindikten sonra, yüce Rabbimizin katından Vahy-i Kerim olarak gelen

“Ey iman edenler, iman ediniz!...” (Bak. Nisa:36) hitabıyla sarsıcı bir uyarıyla belirtilen, ayrıca

“Emr olunduğun gibi dosdoğru ol...” (Bak. Hud:112) hitabıyla da imanın bir sorumluluk gerektirdiğine dikkat çekilen bu ayetler de zikredilen ilâhi mesajlar samimi her insan için yeterli olacaktır sanırım.

İman etmiş olmak bir iddia sahibi olmaktır, dolayısıyla iman iddiasında bulunan her Mü’min kulun Allah(cc)’ın insanlar için takdir etmiş ve tamamlanmış olduğu din olan İslam (Bak. Maide:3) ile bir yol, hayat tarzı olarak belirlemiş olduğu şartlara/Şeriat’a (Bak. Casiye:18) uygun bir hayat yaşayarak Müslüman kimliğini kazanabilir ancak.

Bunun için de Vahy-i Kerim ile birlikte, Kur’an’da; “Ahirete ve Allah(cc)a kavuşmayı umanlar için en güzel örnek” (Bak. Ahzab:21), diye sunulma-

sı ve İlâhi mesajı en doğru anlayan, yaşayan ve tebliğ eden, yüce ahlak sahibi (Bak. Kalem:4) elçi olmasından dolayı Rasulullah (sav)in önderliğine olması gereken iman ve teslimiyeti iyice idrak etmesi kaçınılmazdır.

Çünkü o’nun verdiğini almak ve yasakladığından da sakınmak (Bak. Haşr:7) zorundadır.

Bakara suresi 2 ile 5 ayetler arasında Mü’min ve Müslüman olmanın ilişkisi bağlamında “Kalp ile tasdik ve organlarla amel” in kaçınılmaz olduğunu vurgularcasına “Allah’a, peygamberlerine/getirdiklerine ve âhiret gününe inananların, sâlih amel işlemekle kurtuluşa ereceği üzerinde durulur.

Bu bağlamda Hucurat 14, Mücadele 22 ve Bakara 82 ayetlerde imanın kalbin alanında hakikate bir yöneliş olduğu, cennet ehlinin ise sâlih amel sahiplerinden olacağının vurgulandığını da görürüz.

Buradan da anlıyoruz ki iman ve İslam yani Mü’min ve Müslüman kavramları birbirinden ayrı anlamlar içerseler de hayat kazanabilmeleri için aralarında inkârı mümkün olmayan ve birbirini değerli kılan kopmaz bir ilişki vardır.

Buna göre “Lâ ilâhe illallah, Muhammedün Rasûlallah” kelimesinin ihtiva ettiği anlam ve ruha gereğince inanıp teslim olmak suretiyle tevhide anlamda Mü’min olmadan ibadet adı altında bir şeyler yapmak insanı gerçek Müslüman kılmayacağı gibi niyet ve beklenti durumuna göre Müşrik veya Münafık olup amelleri boşa gidebileceği, (Bak. Nur:39) inandığı halde sâlih amellerden kaçınanların halinin de kitap yüklü merkeplere benzeceği (Bak. Cum’a:5) söz konusudur.

Sevgili yârenim, her şey kudret elinde olan Rabbimiz (Bak. Âl-i İmran:26) biz aciz kullarını “İbadetsiz bir nefsin hamalı ve neslin çobanı” olmak zilletinden muhafaza buyursun inşallah.

Ömrümüz olur ve kısmetimizde de varsa eğer, yeniden ve başka konularda yârenlik edebileceğimiz “dostnâme”lerde buluşabilmek dilerim. Dualaşalım lütfen. Muhabbetle. Yârenin.

Amel iman ilişkisi

Kuran, imanın en temel dayanağı olarak, inanılması zorunlu olan kitap olmakla beraber, içinde inanılan değerlerin pratiğine dair kural açıklamalarına kısmen de olsa yer verilerek, davranışların zorunluluğuna işaret eder.

Allaha iman soyut bir düşünce sistemi değildir. Çünkü Allah kendisini kitabında tanıtırken, yaratıcı olduğunu, ilah olduğunu, rab olduğunu hâkim ve melik olduğunu beyan etmektedir. Bu kavramların zikredilmesinde var olan hikmet, kulun kavramların anlam dünyasında nerede olması gerektiğini açıklamak içindir. Dolayısıyla iman soyut bir eylem değildir. İman yaratanın bütün nitelikleri itibarıyla ona inanmaktır. Tabii olarak bu iman da, sonuç olarak kulun inandığı değerlerin aktif hale getirilmesini mecbur kılar.

“Onlar o kimselerdir ki Allah kalplerine iman yazmış ve onları kendinden bir ruh ile desteklemiştir.”

Kulun kişisel tercihini Allah’tan yana kullanmasıyla birlikte başlayan süreç, Allah’ın kullarını ruh ile desteklemesi şeklinde devam etmektedir. Bunu ister Cebrail’in as desteği olarak algılayalım, ister vahiyle desteklenmek olarak algılayalım fark etmez, bu her halükârda Allah’ın kuluyla birlikte olduğunun, onu kendi başına bırakmadığının tescilidir.

O, rahmet sahibi olarak, iyiliğin karşılığını en az bire on vermekten kapıyı açarak başlar, kulun samimiyetine göre yedi yüz hatta daha fazlasıyla vermeyi taahhüt ederek ödülün niyet ve samimiyet kadar olacağı beyanıyla konuyu kapatır.

Bu ödüllendirme anlayışı davranışların önemli olduğunu ortaya koyar. Yani amel teşvik edilerek inanılan değerlerin davranışlarla ete kemiğe bürünmesi sağlanmaktadır.

Bugün batının yozlaşmış din anlayışında sadece düşünsel boyutta kalmak suretiyle sahip olamadığı dini görünürlük, İslam’ın ete kemiğe bürünmüş ibadetleriyle nasıl bir imana sahip olunduğunun gösterilmesiyle daha etkin bir görünürlük ortaya çıkarmaktadır. Batıda var olan dinde görünürlük sadece kiliselerin ve dini kıyafet giyen din adamlarının mevcudiyeti ile mümkün olabilmektedir. Fakat İslam toplumlarında ezan, abdest namaz hac gibi ibadetlerin fiilen yaşanılan hal olması her halükârda İslam dinini sürekli görünür kılmaktadır.

Kuran, imanın en temel dayanağı olarak, inanılması zorunlu olan kitap olmakla beraber, içinde inanılan değerlerin pratiğine dair kural açıklamalarına kısmen de olsa yer verilerek, davranışların zorunluluğuna işaret eder. Yani herhangi bir kitabı okuduğumuzda ona inanma zorunluluğumuz olmamakla beraber, benimseyerek okuduğumuzda bile içindekileri yapma zorunluluğumuz yoktur. Fakat bu konuda Kur’an bütün kitaplardan ayrılarak kendisine inananların mutlak surette içindeki esaslara uymaları zorunluluğunu getirir. (Bakara 121) Yani Kur’an içindekilerin tamamına inanılması ve buyruklarının harfiyen getirilmesi zorunlu olan kitaptır.

Kur’an’a inanmanın davranışsal zorunluluğu olan amel konusu ayrıca inanılması zorunlu olan bahislerdendir. Kur’an’a inanmışsanız namazın farziyetine orucun, zekâtın, haccın, gerektiği zaman cihadın far-

ziyetine inanmışsanız demektir. Bu, inanın davranışsal zorunluluğu olduğu, yine kitabın ortaya koyduğu ayetlerden anlaşılmaktadır. Bir taraftan namazın ikamesi emredilirken, diğer taraftan namaza kalkma konusunda üşenmenin münafıkça bir tavır olduğu şeklinde eleştirildiğini görürüz. Bu da demektir ki namaz sadece varlığına iman edilen bir davranış biçimi değildir. Aynı zamanda icrasıyla yükümlülük esastır. Hatta ibadetlerin davranışlara yansıyan katkılarının olduğu Kur’an’ın üzerinde durduğu önemli konulardan biridir.

Dine bütüncül olarak bakıldığında öncelikle düşünce sistematiğinden başlayarak, davranışları ahlakileştirmek suretiyle iyi insan profilinin oluşmasını sağladığı görülür. Bir bütün olarak model insan prototipinin en güzel örneği, yapılan amellerin gerçekleştirilmesi esnasında kula sağladığı manevi enerji ile ortaya çıkar.

Namazın insanı kötü ve boş şeylerden koruması, namazla birlikte ortaya çıkan farkındalık ve sinerji ile alakalıdır. Çünkü namaz esnasında okunan Fatiha suresi ayetleri itibarıyla kulluk misyonunun pekiştirilmesi anlayışını ortaya koyar. Kulun kıraat zorunluluğu olan Fatiha’yı okumasında duruş, yürüyüş ve yakarış anlamında temel olarak ahlakın ikrarı gerçekleştirilir. Ahlakın davranış, amel anlamında olması imanın davranışsal zorunluluğunu izah eder.

Amelsiz bir imanın varlığı daya-

naksız, gerçeğin ispat edilmesi gibidir. Çünkü var olduğu iddia edilen iman insanı davranmaya zorlar. Şayet iman edildiği söylenen bilgi davranışa dönüşmemişse ortada kuru bir bilme iddiasından başka bir şey yoktur. Bu tür bir iman, ispat edilmesi mümkün olmayan bir bilgiden başka bir şey değildir.

Nisa suresi 136. Ayette “Ey iman edenler” hitabından sonra iman edenlere “Allaha Resulüne, resulüne indirilen kitaba ve daha önce indirilmiş kitaba iman edin” hitabının gelmiş olması pratikte zayıflamış imanın aksiyon alması talebi olarak anlaşılmalıdır.

Namazı ikame emri Kur’an’da zayıf edilmiş, gafil olunan bir namazdan bahsedilerek geçmişte zamanlarda yapılan yanlışlara sünger çekme anlamında namazın yeniden ayağa kaldırılması, ihya edilmesi, bu kaybedilen niteliklerin yeniden canlandırılması anlamına gelmektedir. Hz. İbrahim’le beraber Mekke’de yeniden inşa edilen Allah’a teslimiyet anlamında İslam, hac ibadetiyle beraber namaz ibadetini de ikame etmişti. Süreç içinde insanların Allah’ın dininden uzaklaşması onları ibadet anlamında Namaz, hac gibi ibadetlerden de uzaklaştırmıştı. Hatta bu ibadetlerin temel rükünleri unutulmuş, içine şirk unsurları karıştırılarak tevhidin aslından uzaklaştırılmıştı.

Allah’ın (cc.) gafil olunan namazdan bahsederek onu ikame edin şeklinde bir yaklaşım sağlaması namazın olması gereken formuna dönüşmesi anlamını taşır. Özellikle Kur’an’da geçen rükû ve secde kelimelerinin salatın rükünleri olarak anlaşılması çok doğal olmuştur. İnsanlar rükû ve secde kelimelerini salat kelimesinden bağımsız müstakil ibadet olarak algılamamışlardır. Bununla beraber namazın yeniden ikamesi namazın ahlak düzenleyici boyutunu ön plana çıkararak şuur haline dönüştürülmesi anlamına da gelmektedir.

Son zamanlarda salat kelimesine lügat anlamıyla yaklaşım göstermenin, uygulamada esas olan sünneti yok saymanın namazın gerçek uygulamasını yok saymak anlamına geldiğini bilmek gerekir. Bu anlayışa göre namaz on beş asırlık şekli formu olan ibadet olmaktan çıkarılarak, amelsizlik anlamında gösterilen yoğun çabalara kurban edilerek buharlaş-

Bu günkü güçsüz İslam ümmetinin temel sebebi davranışa dönüşmeyen, amelsiz imandır. Şayet insanlar kıyamete yakın İslam ümmetinin içine düşeceği anlatılan hadisteki dağınıklık, başıbozukluk gerçeğini doğru dürüst kavramış olsa kendilerini neyin bu hale düşürmüş olduğunu doğru anlarlar ve yeniden güç olabilmek adına yapmaları gerekenleri buradan çıkarmak suretiyle mutlaka yaparlar.

tırmaya çalışılmaktadır. Toplumsal uygulamada uygulama şekli olan ibadet daha şekilsiz bir hale getirilmektedir. Herhangi bir şekli formu olmayan ibadetin, soyut olarak, kişilerin kendi tercihlerine bırakılmış bir şekilde icra edilmesinde ortaya çıkacak uygulama şekilleri, bugün ümmetin 15 asırdır uygulayageldiği form üzerine oluşmuş toplumsal yeknesaklık boyutunu yok edecektir.

İbadetlerin uygulamasındaki bireysel boyutun yanı sıra, cemaat şeklinde uygulanması sonucu ortaya çıkan manevi atmosfer, herhangi bir formu olmayan, tekil olarak icra edilen ibadetlerde elde edilmesi mümkün olmayan bir boyuttur. Beş vakit namazda daha az hissedilebilecek olan fakat Cuma ve bayram namazlarında cemaatle eda ediliş şekli dolayısıyla ortaya çıkan, bir arada olma zorunluluğu sonucu doğan manevi atmosfer, salat anlamına yüklenen namaz dışındaki hiçbir yaklaşımla elde edilemez.

Namaz hac gibi ibadetlerde var olan cemaatle uygulama hali, bireysel anlamda yapılan ibadetlerde hiçbir zaman elde edilemeyecek cemaat olma enerjisini, dayanışma gücünü ortaya koyar. Buradaki dayanışma gücünden kasıt bir binanın tuğlaları gibi olma veya bir beden organları gibi olma şeklindeki bir benzetmeyle ifade edilen bir arada olma gücüdür.

Bu günkü güçsüz İslam ümmetinin temel sebebi davranışa dönüşmeyen, amelsiz imandır. Şayet insanlar kıyamete yakın İslam ümmetinin içine düşeceği anlatılan hadisteki dağınıklık, başıbozukluk gerçeğini doğru dürüst kavramış olsa kendilerini neyin bu hale düşürmüş olduğunu doğru anlarlar ve yeniden güç olabilmek adına yapmaları gerekenleri buradan çıkarmak suretiyle mutlaka yaparlar.

Olayın davranışsal olarak gerçekleştirilmesi ile elde edilen bireysel anlamdaki içsel huzur konusu daha

başkaca değerlendirilmesi gereken bir boyuttur. İmanın amele dönüşmesi yaratanla doğrudan ilişkinin sağlanması olduğu için varlığın bizzat kendinde huzur ve sükunun teminini ortaya çıkarır.

Bugün namazın şekliyle güya bilimsel görünümlü salat namazdı değildi gibi yaklaşımlar İslam’ın görünürlüğü açısından önemli bir yer arz eden ibadetlerin yok edilmek suretiyle batıda Hristiyanlığın içine düşürüldüğü şekilsiz görünümsüz din şekline çevirmek içindir. Batıda insanların boyunlarına haç asmak suretiyle dindarlık adına görünür olmaları, çok dindarsa istavroz çıkararak dindarlığını belirginleştirmeleri dinin insanda temin ettiği sinerjiye ulaşma yolunda içine düştükleri eksikliği telafi etme çabasından kaynaklanmaktadır. Bir de büyük şehirlerdeki dom kiliseleri Hristiyanlığın göstergesidir. Bunları insanların hayatından çıkarsanız davranışlarına bakarak onların Hristiyan olduklarını söyleyemezsiniz. Bir insanın Hristiyan olduğunu itiraf etmesinden başka bir belirti bulamazsınız.

Oysa bir İslam toplumuna gittiğinizde bugünkü ağır aksak haliyle bile beş vakit okunan ezan, ezan okununca camilere giden insanlar o toplumun İslam toplumu olduğunun göstergesidir. Çünkü inanılan değerlerin uygulamada görünür olma zorunluluğu mevcuttur. Her yıl Kabe’de milyonlarca insanın toplanarak hac ibadetini yerine getirmesi dünya çapında bir iman amel münasebeti göstergesidir.

Sonuç olarak Kur’an ve İslam açısından iman sözel bir gereklik değildir. İnanıldığı iddiasında bulunan değerlerin inanma iddiasında bulunan kişilerde beden bulmasıdır. Tabir caizse hayat bulmasıdır.

Tevhid İnsanı

“Eğer siz günah işlemeseydiniz, Allah sizi helak eder ve yerinize günah işleyip peşinden tevbe eden kullar yaratırdı.” Müslim, Tevbe, 9

Teori Pratik Çatışması

En ilkelinden, tahrif edilen ama semavi olanına, oradan İslam’a bütün dinlerin ibadetleri, ritüelleri, ayinleri vardır. Bunun bir adım ötesinde, ezoterik yapıların, din dışı kimi toplulukların ve ideolojilerin de müntesiplerinden beklediği, önerdiği ya da istediği davranış biçimleri vardır. En seküler ideolojiler için dahi belli davranış kalıpları, seramoniler, törenler söz konusudur. İçinde yaşadığımız hayatın çeşitli vakıalar çoğu zaman her türlü inanç ve düşünceyle çelişen bir hayattır. Bu çelişkinin iki yönü vardır. Birincisi, dünyanın ve hayatın zorunlu kıldığı davranış biçimleridir. İkincisi de insanların inançları genelinde ideal olanı hedeflediği için yaşanan hayatın gerçeklikleriyle uyumsuzdur. İnsanın arzuları dünyaya yönelikken, idealleri ve savunduğu değerleri daha çok içseldir. İsteklerle, arzular genellikle düşünce ve inançlarla çatışır. Bu durumda ortaya çıkan şey teori pratik çatışmasıdır.

İman Amel İlişkisi

İslam tarihinin ilk dönemlerinden beri bu konu tartışma konusu olagelmıştır. İmanın, sadece kalp ile tasdik mi, kalp ile tasdik dil ile ikrar mı, yoksa kalbin tasdiki, dilin ikrarıyla birlikte amel de imanın tanımına dahil midir? Bu konu üzerine yapılan tartışmalar itikadi mezheplerin oluşumunda etkili olmuştur. Bununla birlikte, konu üzerine yapılan tartışmalar bazen tartışmanın ötesine geçmiş, tekfir ve şiddet olaylarının ortaya çıkmasına da yol açmıştır. Bu tartışmalar günümüzde de canlı bir şekilde devam etmektedir. Çünkü, geçmişteki tartışmalı konular canlılığını korumakla birlikte güncel ve modern sorunlar da bunlara eklenmiş durumdadır.

Neticede, İslam, imanın şartlarını yerine getirmekle birlikte aynı zamanda İslamın şartlarını da yerine getirmeyi gerektiren kılar. Ama tam da burada bir başka sorunu da görmezden gelemez. İman şekle, davranış biçimlerine indirgenebilir mi? Kalbiyle iman etmeyen birinin dil ile ikrarı veya bir münafığın göstermelik ibadeti imanın göstergesi olarak kabul edilebilir mi? Bu sorulardan ilki gereğinden fazla önemli hale gelebiliyor. Sebebi ise, mezhep taassubunun devreye girdiği noktalarda (bundan tarih boyunca kaçınılmadığı da düşünülmesi) Müslümanlar birbirlerinin kıldığı namazı bile namaz olarak kabul etmeyebiliyor. Kendi mezhebinin normalleri dışında kalan her tür uygulamaya, bid’at, küfür, şirk gibi ağır ithamlar yöneltmekten çekinilmiyor.

Öte yandan, kimi modernist İslam

yorumları da İslam’ın belli başlı tüm ibadetlerini çeşitli ve aşırı yorumlarla bağlamından koparıyor. Kimilerine göre namaz duadan ibaret, oruç gereksiz bir açlık, kurban bir vahşet vs. gibi çeşitli hükümlerle Kur’an ve sünnette tanımlanan ibadetler yok edilmeye çalışılıyor. Asırlarca ümmetin ittifak halinde, hiç tereddütsüz yerine getirdiği ibadetler hurafe olarak yaftalanabiliyor. Hatta Yahudiler başta olmak üzere, geçmiş ümmetlerden bu ibadetlerin iktibas edildiği iddia ediliyor. Bu bağlamdaki hadsizlik, izansızlık ve cahilliğin sınırları alabildiğine zorlanıyor. Kerameti kendinden meçhul hocaların kimi kendisine vahiy gelmiş gibi işin doğrusunun ne olduğunu ortaya koyuyor (!), kimileri de müctehit edasında nevzuhur mezheplerine insanları davet ediyor. Bu arada bir de öteden beri var olan batını hareketlerin iman ve amel konsundaki sapkın yorum ve düşünceleri aramızda yaşamaya devam ediyor.

Açıklıkla görünüyor ki, her halükarda iman ve amel ilişkileri üzerinde bu ümmetin yeniden düşünmesi, selefın (neo selefilik anlamında değil) ve ehl-i sünnet vel cemaatin çizdiği sınırlar içerisinde bu meseleyi çözmesi kaçınılmaz hale gelmiş bulunuyor.

Kötü ve Doğru olan arasında

Kulluğun en üst mertebesi Peygamber (sav) efendimize aittir. Bununla birlikte aynı zamanda insanlığın en üst mertebesi de yine O’na aittir. Biz, O’na ümmet olmakla, O’nun yolunda olmakla, O’nun örnek insanlığına nispetle insan olma yolculuğu yaşarız. İnsanlığımız da kulluğumuz nispetindedir.

Müslüman, açısından teori pratik çatışması doğal olarak aynı zamanda iman amel dengesiyle ilgilidir. Kur’an’da, Müslüman’ın iman amel konusunda zafiyetlerle malul bir varlık olduğunu görürüz. Üstelik bu Hz. Yusuf gibi bir peygamber için dahi geçerli bir zaafıdır. Hz. Yusuf’un kıssasında belirtilen “Nefis olanca şiddetle kötülüğü emreder.”¹ Ayetine bakarak, şeytanın yanı sıra bize kötülüğü emreden bir Nefs problemimiz olduğunu görürüz.

Kötülüğü emreden bu nefis bütün insanlığın ortak paydasıdır. Emirlerine amade olduğu takdirde, şeytanla işbirliği yaparak insanogluunu aşağıların aşağısına doğru sevk etmek en büyük arzusu ve gayretidir.

Yanılığımızın ve düşüncelerimizdeki sıkıntılarının temel sebebi de nefis-i emarenin tuzaklarına düşmemizdir. Bu

tuzaklar türlü türdür ve birinden kaçsak ötekine yakalandığımız tuzaklardır.

Kaçınılmaz olarak amellerimizle eylemlerimizle bazen meşru dairenin dışına çıkıyoruz. Gerek gerektiği gibi amel etmeyerek, gerekse yapmamamız gereken eylemleri yaparak günah işliyoruz. Temelde, şunu bilmemiz ve kabul etmemiz gerekiyor. “Her insan hata eder. Hata edenlerin en hayırlısı tövbe edendir.”² Hatamızın farkına vardığımız anda pişman olmak, tevbe etmek de mükellef olduğumuz ibadetlerden biridir. Bir ibadet, bir amel olarak tevbe de imanla yakından ilgilidir. Varlık olarak melek kategorisinde olmadığımız için yanılmak ve hata yapmak zorundayız. Bu halimiz, Efendimiz (sav) tarafından “Eğer siz günah işlemeseydiniz, Allah sizi helak eder ve yerinize günah işleyip peşinden tevbe eden kullar yaratırdı.”³ Buyurularak ifade ediliyor.

Tasavvuf ilminde tasnif edilen nefis basamaklarından ikincisi nefis-i levvamedir. Kur’an’da nefsin bu makamına “Ve yemin ederim kendisini kınayan nefse.”⁴ Ayetinde işaret edilir. Allah’a gerektiği gibi kulluk ettiği vakitlerde mutluluk duygusu yaşayan bu nefis, kulluk noktasında zaafa düştüğünde, hata işlediğinde kendini kınayıp durur. Bundan sonrasında hangi halde ve hangi makamda bulunursak bulunalım esas olan budur. Daha iyi olmak için daima kendini murakabe eden, yakınsız ve yanlış işlerinde önce kendine bakıp kendini eleştirebilen bir nefisle kulluğa devam etmektedir... “Tevbe indallah ancak o kimseler içindir ki, bir cehaletle bir kötülüğü işlerler de az sonra tövbekar olurlar. İşte onlar için Allah Teâlâ tevbe kabul buyurur. Ve Allah Teâlâ âlimdir, hakîmdir.”⁵

Son söz olarak şu hadis-i şerifi de sürekli hatırd tutmakta fayda var sanıyorum. Efendimiz, “O’nun fazlı, rahmet ve mağfireti beni bürümedikçe ben de cennete giremem! Yaptığım ameller beni de kurtaramaz!”⁶ buyuruyor. İman amel ilişkisindeki tutarlılığın, iman ve eylem birliğine yani tevhidin insanda görünür hale gelmiş hali olabileceğine de dikkat etmek ayrıca gerekiyor. Bu düşüncelerle korku ve ümit arasında hayat devam ediyor. Allah son nefeste imandan ayırmasın duası ile...

2) Tirmizi, Kıyame, 49 – İbn Mace, Zühhd, 30

3) Müslim, Tevbe, 9

4) Kıyame: 2

5) Nisa 17

6) Buhârî, Rikâk, 18; Müslim, Münâfikûn, 71-72)

1) Yusuf: 53

Kime İman Nasıl Amel?

İman-Amel arasındaki ilişki, kelâmcılar arasında üzerinde en fazla durulan ve derin tartışmaların yaşandığı bir meseledir. Hakikatte bu tartışmalar, imanın kuşattığı alanın ne kadar geniş olduğunu anlamaya yönelik zihni bir çabanın ürünüdür.

İnsanda fitrî olarak var olan özelliklerden biri imandır. Varlık, eğer beş duyu alanının içerisinde ise bununla ilgili yargılar, bilgiye; beş duyu alanının dışında ise imana itikada inanca dayanır. İman bireylerin düşünce, fikir, davranış ve yaşam tarzlarına yön verir. İmanın etki alanının bu kadar geniş olması, onun hayatımızın merkezinde yer almasındandır. Ameller bir yandan müminin kalbindeki imanın mevcudiyetinde hayat bulurken, diğer yandan kalpteki imanı takviye edip kuvvetlendiren, geliştiren derinleştiren bir kaynak olma özelliği taşımaktadır.

Allahü Teala insanların yaratılış gayesine uygun olarak yaşaması konusunda şöyle buyurur: “Ben cinleri ve insanları, sadece, bana kulluk etsinler diye yarattım.” Zâriyât/56

Mülk suresi 2. Ayette Rabbimiz; “O, hanginizin daha güzel amel yapacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratandır. O, mutlak güç sahibidir, çok bağışlayandır.” buyurmaktadır.

Kuranı Kerimde pek çok âyette bu dünya hayatında insanların hangisinin daha güzel amel edeceğini belirlemek ve bu imtihan sürecinde kimlerin daha güzel davranış sergileyeceğinin tespit edileceği bildirilmiştir. İman ve amelin ayrılamaz bir ilişkisi vardır. Mezhepler ekoller arasında bu ilişkilerin detayları konusunda farklı yaklaşımlar sergilenmiştir. Şöyle;

İman-Amel arasındaki ilişki, kelâmcılar arasında üzerinde en fazla durulan ve derin tartışmaların yaşandığı bir meseledir. Hakikatte bu tartışmalar, imanın kuşattığı alanın ne kadar geniş olduğunu anlamaya yönelik zihni bir çabanın ürünüdür.

İman, daha çok kalpteki bir olguyu, amel ise dıştaki bir olguyu ifade eder. Amel insanın görünür davranışları olduğuna göre, iman ve amel arasında oldukça sıkı bir ilişki olması kaçınılmazdır. Bununla beraber hicri birinci asrın ikinci yarısından itibaren iman-amel arasındaki ilişki bağlamında Müslümanlar arasındaki ilk görüş ayrılıkları ortaya çıkmıştır.

İman-amel münasebetleri ile alakalı İslâm mezhepleri ve bir kısım temsilcilerinin çok kısa olarak görüşlerine değinelim. İmam Mâtürîdî (ö. 333/944), ameli imandan bir cüz olarak kabul etmemiştir. Bu nedenle büyük günah işlemenin, kişiyi iman dairesinden çıkarmayacağını söylemiştir.

Eşârî de Mâtürîdî gibi amelleri imandan bir cüz olarak görmemiş, imanı kalbin tasdiki ve dille ifadesi olarak açıklamıştır.

Hâricîler başta olmak üzere Mu'tezile, Zeydiyye ve Ashâbu'l-hadisın büyük bir kısmı ameli, imanın bir parçası olarak kabul etmişlerdir. Hâricîlere göre, iman ve amelden oluşan dini yükümlülükleri yerine getirmeyen ve yasaklardan kendini muhafaza etmeyen kimse kâfirdir ve amellerin ihmalinden dolayı kişinin iman dairesinden çıkacağı görüşünü benimsemişlerdir.

Mu'tezile, amelin imandan bir cüz ve rükün olduğunu belirtmektedir. İman-amel bağlamında ele alınan görüşlerinin temeli, onların “El-menziletü beyne'l-menziyeteyn” anlayışına dayanmaktadır. Mu'tezile'nin bu görüşüne göre büyük günah irtikâp eden kişi küfrü gerekli kılan bir inkârda bulunmadığı için kâfir olmadığı gibi iman dairesinde de

kalmayacaktır.

Buna karşılık Mürchie ve Ehl-i Sünnet kelâmcılarına göre iman ve amel bu ikisi ayrı ayrı şeylerdir. Bu görüşe göre Mürchie'nin ameli imandan bir cüz olarak görmemesi, kalbin tasdikine veya dilin ikrarına hususi bir önem vermesi farklı mezhep ve görüşlere karşı hoşgörülü bir tavır takınmasına vesile olmuştur. Bütün Müslümanlar imanları sebebiyle Allah'ın veli kullarıdır ve imanlarında müsavidirler.

Bu yaklaşımlar ve detaylarına çok fazla takılmadan iman amel ayrılmazlığı ve gerekliliği konusunda hayatın gerçekliğine dair yaklaşımlarda bulunmak üzere incelemeler yaptım.

İman ve amel birbirini tamamlayan iki önemli unsurdur. İman, ateşe, ameller ise onu koruyan bir fanusa benzetilebilir. Yerine getirilen her iyi amel, fanusun içindeki alevi sönmekten koruyup, devam etmesine imkân sağladığı gibi imanı kuvvetlendirir, kötü ameller ise onu rüzgârın esintisi karşısında korumasız bırakır. Buna göre iman edilerek yerine getirilen her amelin, imanın güçlenmesine bir katkı sağladığı görülmektedir.

İman kelimesi; “e-m-n” kökünden türemiştir. Sözlükte “huzur ve güven içerisinde olmak, korkunun bertaraf olması” manasına gelmektedir. İstılahta ise “güven duygusu içerisinde tasdik etmek ve inanmak” anlamındadır. İman, “a-k-d” kökünden türeyen itikad ile aynı manada kullanılmaktadır. İtikad da “sağlamlaştırmak, kesin bir şekilde karar vermek, tasdik etmek” anlamına gelir.

İman, lügatte “Güvenmek, inan-

Ehl-i sünnet kelâmcılarına göre imanda asıl olan kalbin tasdikidir. Fakat tasdikin meydana gelmesi için haber ya da haber verenin doğruluğunu önceden kabul etmek gerekir. Neye, niçin ve nasıl inanıldığıнын bilinmesi açısından imanın meydana gelmesin de bilginin önemli olması ile bilinen bir şeyin imana dönüşebilmesi için kalp ve his yoluyla birlikte benimsenmesi gerekir.

mak, emin olmak, tasdik etmek” demektir. Gazzâlî’ye göre tasdikin özel bir yeri vardır. Şüphesiz imanın mahalli kalptir, dil ise onun tercümanıdır. Umumiyetle teslim, yürekte, dil ve tüm organlarda bulunur. Kalp ile meydana gelen her tasdik aynı şekilde inkâr ve itirazı atarak teslim olmaktır. Lisan ile ikrar, organlarla itâat de bu şekildedir. Buradan hareketle imanın ilk otağı kalp olmaktadır. Daha sonra dile ve diğer azalara sirayet etmektedir.

Ehl-i sünnet kelâmcılarına göre imanda asıl olan kalbin tasdikidir. Fakat tasdikin meydana gelmesi için haber ya da haber verenin doğruluğunu önceden kabul etmek gerekir. Neye, niçin ve nasıl inanıldığıнын bilinmesi açısından imanın meydana gelmesin de bilginin önemli olması ile bilinen bir şeyin imana dönüşebilmesi için kalp ve his yoluyla birlikte benimsenmesi gerekir.

Gazzâlî’ye göre imanın ıstılah anlamı, kelime-i tevhi di dil ile ikrar, kalp ile zerre şüphey e yer kalmayacak şekilde tasdik etmektir. Mü’minin bu şekilde inanması, Hz. Peygamber’in inanç açısından vermiş olduğu haberlerin hak olduğuna, bu haberlerin şüpheden uzak bulunduğuna, bu konuda ne söylemişse doğru söylediğine tam ve eksiksiz bir şekilde kabul edip tasdik etmesidir.

İman yapısı itibariyle aktif ve harekete geçirici bir unsurdur. İmanın ilk başta kalp otağında mayalanması daha sonra diğer azaları etkisi altına alması aslında insan vücudundaki kalbin sadece bir et parçası olmadığının en önemli delilidir.

İman, yalnızca teorik açıdan tasdik olan bir bilgi değil, onu aşan, içerisinde samimi bir teslimiyet ve benimsemeyi de kapsayan bilişsel ve varoluşsal boyutları olan bir gerçektir.

İman amel bağlantısı nasıl olmalıdır ?

İmanı yukarıda izah ettikten sonra şimdi de ameli tarif ve izah edelim. Şu sorulara cevap bulalım.

Amel nedir ? Hangi fiillere amel denir? Salih ve Salih olmayan amel nedir ?

Amel sözlükte, iş, mihnet, fiil, çaba, hareket ve aksiyon gibi manalara gelir. Canlı ve cansız bütün varlıkların kasıtlı ve kasıtsız şekilde yaptıkları işlere fiil denildiği halde, canlıların yalnızca kasıtlı, bilinçli, gayeli ve belli bir amaca yönelik olarak yaptıkları işlere amel denir. Dinî literatürde amel kelimesi “emir, tavsiye veya yasaklara konu olan, sonunda ceza veya mükâfat bulunan tutum ve davranış” anlamına gelir.

Aslolan İmanın tahkiki olmasıdır. Kime neye nasıl ve ne şekilde inancağını bilmelidir insan. Tahkiki iman delil, ispat, araştırma ve bürhana dayanarak oluşan iman türüdür. Gazzâlî’ye göre imanın en üst seviyesidir. Tahkiki iman samimi, şuurlu, devamlı, şüpheden uzak ve tutarlıdır. Bu şekilde ki bir iman Allah’ı herkesin ve her şeyin üzerinde sevmeyi gerektirir. Tahkiki iman, Allah’ı hayatımızın merkezine koyup, herkesin ve her şeyin geçici olduğunu hem iç dünyamız da hem de dış dünya da bizzat yaşama halidir. İmanını ilimle donatan kişi, hem imanının hem de ilmin tadına varabilir. İnsan yapısı itibariyle her daim bir değişim ve dönüşüm içerisinde. Bu nedenle insanın ruh, akıl ve fikir dünyasının doyması ancak tefekkür ve istidlali bilgi ile mümkün olmaktadır.

İnsanı-kâmil olma yolunda tahkiki iman bize bir hedef ve ufuk olarak gösterilmektedir. İdeal olan tahkiki olmasına rağmen hayatın gerçekliğinde taklidi olarak ta iman edilebilmektedir. Bu konuda İmam Gazzâlî

taklidi imanı şöyle örneklendirir: Yahudi, Mecusi ve Müslüman çocukları babalarının inançları üzeredir. Hepsinin de hak ve bâtıl olan şey hakkındaki inanışları kesinlik ifade eder. Bunlar asla inandıklarından vazgeçmezler. Çünkü çocuklukta öğrenilen şeyler taş üstüne kazılan yazı gibidir. Bu durum, Müslümanların hizmetinde bulunan köle ve cariyelerin bir süre birlikte yaşadktan sonra İslâm dinini benimsemelerine benzer. Çünkü insan taklit ve teşbihe meyilli bir yapıdadır. Gazzâlî bu düşüncesini muhtemelen şu hadise dayandırmıştır: “Her doğan, İslâm fitratı üzerine doğar. Sonra, anne-babası onu Hristiyan, Yahudi veya Mecusi yapar.” İlgili hadîs-i şeriften taklidin bir realite olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Şüphesiz taklidi imanın sahih ve geçerli olup olmadığına ilişkin tartışmalar Kelâm ilminde tartışılan konular arasında yer alır. Gazzâlî, taklidi imanın zaaf noktalarını açıklamakla birlikte ona göre bu iman türü sahih ve geçerlidir. Çünkü Hz. Peygamber, putperest kavmini, iman etmeye davet ettiğinde, önce onlardan tasdik etmelerini istemiştir. Arap bedevilerinin tasdik, araştırma ve delillere değil, doğru olana itaat etmeye ve hakikati kabullenmeye, gönüllere işleyen doğuş ve karinelerle yetinilmiştir. İşte bu kimseler gerçek anlamda mümin idiler.

İman ve salih amel ile ilgili bazı ayet ve hadislerde şöyle buyrulmaktadır:

Salih amel nedir ?

Salih amel, insan fitratının dinin, selim aklın iyi ve güzel gördüğü davranışlardır. İman edip iyi amel işleyenlerin imanları, sadece kalplerinde ve dillerinde kalmaz, tüm hislerine, akıllarına, kalplerine tesir ederek Allah’ın hükümlerine uygun davranışlarda bulunmalarını sağlar.

Amel, iradeye dayalı iş, davranış, ibadet, hayırlı iş ve eylem demektir. Allah Teâlâ’nın ve Resûl’ünün rızasına uygun olan bütün iş, hareket, hayır ve iyilikler: dînî, ferdî ve ahlâkî görevler ve ibadetler “**salih amel**” adını alır. Allah’ın rızasına uygun olmayan işlere de “**salih olmayan amel**” denir.

“ Ey Nûh! O (Oğlun), asla senin âilenden değildir. Onun yaptığı, salih olmayan bir iştir. O hâlde, hakkında hiçbir bilgin olmayan şeyi benden isteme. Ben, sana cahillerden olma-

manı öğütlerim dedi.” (Hud: 46) . Burada İlah olarak Rabb olarak Allahı tanımama işi salih olmayan amel olarak nitelendirilmektedir. Salih amel ciddi bir iştir.

“Hiç mü'min, fasık gibi olur mu? Bunlar (elbette) eşit olmazlar.” (Secde: 18)

“İman edip salih amel işleyenlere gelince, onlar için, yapmakta olduklarına karşılık bir mükâfat olarak Me'vâ cennetleri vardır.” (Secde : 19)

Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in kızı Fatıma'ya yaptığı bir tavsiye ile bitiriyorum: **“Kızım Fatıma! Kıyamet günü Allah'ın huzuruna salih amelle gelmeye çalış! Sakın bana ve nesebine güvenme! Çünkü orada herkes kendi ameliyle baş başa kalacaktır.”** [4] Buhârî, cüz 11 shf:354.

Ebû Hüreyre'den (RA) nakledildiğine göre, Resûlullah (SAV) şöyle buyurmuştur: **“Allah sizin suretlerinize ve mallarınıza bakmaz, ancak kalplerinize ve amellerinize bakar.”** (Müslim, Birr, 34)

Abdullah b. Ebûbekir (RA) anlatıyor: Enes b. Mâlik'ten işittiğime göre, Rasûlullah (SAV) şöyle buyurmuştur: **“Üç şey öleni (mezara kadar) takip eder; ikisi geri döner, biri kalır. Ailesi, malı ve ameli onu takip eder. Ailesi ve malı geri döner, ameli kalır.”** (Müslim, Zühd, 5)

Abdullah b. Bürs'den (RA) naklediyor: Bir bedevî, **“Ey Allah'ın Resûlü! En hayırlı insan kimdir?”** dedi. Rasûlullah (SAV) şöyle buyurdu: **“Ömrü uzun ve ameli güzel olan kimsedir.”** (Tirmizî, Zühd, 21) Bu hadisi şeriflerden anlaşılan Rızayı İlahi için halis niyetle amacına uygun olarak yapılan ameller salih ameldir.

İman ve ameli mezceden mutlak kurtuluşa ve ilahi rahmete mazhar olur. Fakat bir kimse amel bakımından kusurlu ise derhal halini düzeltmelidir. Kalpteki iman nurunun ortaya çıkıp parlaması, kişinin amelleriyle mümkündür.

Amelde niyet çok önemlidir ? Gazzâlî “niyeti, kalpte oluşan ve onu bir şeye yönlendiren bir eğilim olarak görür. Kalpte meyil meydana gelmezse, yalnızca kalbe gelen ve dil ucuyla söylenen niyet, kişinin karnı tok iken, aç olmaya, ya da bir kimseye alakası yok iken onu sevmeye niyet ettim demesi gibidir.” Der.

Gazzâlî'ye göre niyet, bütün amellerin ruhudur. Ve amellerin hükmüleri niyete bağlıdır. Allah niyete bakar ve ona göre muamele eder. Amelin en başında niyet önem arz eder. Çünkü amel niyete göre şekillenip kıymet kazanır. İbadetlerden amaç, kalbin hal ve ahvalini değiştirmek ve amellerin kalbin üzerindeki etkisini anlamaktır.

Niyet amellerin direği hükmündedir. Amelin, geçerli olması için niyetin samimi ve hâlis olması gerekir. Allah kişilerin mallarına, şekillerine bakmaz, kalplerine bakar. Kalplere nazar etmesinin nedeni, kalbin niyetin otağı olması hasebiyledir.

Müslümanların fiillerinin ve gerçekleştiren bütün işlerinin niyetleri sadece Allah için olmalı ya da Allaha yaklaştıran ameller için bir destek görevi görmelidir. Kişinin amellerine değer katan şey niyettir ve niyetsiz amelin hiçbir faydası yoktur. İçerisinde ihlâs barındırmayan niyet ise riyadır. İhlâs olmaksızın amel toz olup gidecek, kişiye zerre kadar faydası olmayacaktır.

Niyet amelden daha çok amacı etkilediğinden daha çok hayırlı olmak durumundadır. Böylece niyet ve amel de kişi ihtiyar sahibi olmaktadır.

Amellerde İhlâs çok önemlidir. Sözlükte arınmak, ayrılmak, kurtulmak ve ayrılmak anlamlarına gelmektedir. Bir şeyi, içine karışmış ve değerini düşürmüş olan başka şeylerden temizleyip arındırmak, saf-laştırmak anlamına da gelir. Terim olarak amel ve iyilikleri gösteriştiren ve çıkar kaygılarından arındırıp yalnızca Allah için yapmak demektir. İhlâs yaptığı her şeyi Allah için yapmak, halkın övmelerine bakıp şımar-mamak, insanların yermelerine de aldırnamaktır.

İhlaslı salih amel yapmak amelî bütün amaç ve insani sıfatlardan arındırmaktır. Tıpkı sütü necaset ve kan içinden saf haliyle çıkarması gibidir. Sütün saf bir halde çıkması ve hayvandan olan kan veya pislik gibi herhangi bir şeyin karışmamış olması temizliği ve berraklığı ifade ettiği gibi.

İman, insanın ruh dünyasını inşa edip şekillendiren ve insanın hayatını anlamlandıran bir kavram olması hasebiyle her dönem de insanların yaşamlarının merkezinde yer almış, onların düşünce, fikir, ruh ve zihin

dünyalarına yön vermiştir. Biz Müslümanlara düşen inandığımız ve yaptığımız her eylemi iman, niyet, ik-rar, tasdik ve ihlaslı bir şekilde salih amelle neticelendirmektir. Kalpteki imanı ve tasdiki ihlaslı salih amele dönüştürmektir. Kalpteki tasdikin amele dönüşmediği durumdaki bir iman, meyvesiz kalmış, dal ve budakları yok edilmiş bir ağaca benzetilmiştir. Ağaca benzetilen imanın yeşerip güzelleşmesi amel ile beslen-diğinde mümkün olmaktadır. Çünkü İslâm, yalnızca itikadi, nazarî ve vic-danî bir din değildir. İslâm hayat dini olup, inanılan ve tefekkür edilen güzel ve faydalı her eylemin uygulama sahasına konulmasını ısrarla ister. İnancın hayatın her alanına etkisini esas alan İslâm, sinelerdeki imanın orada hapsedilmesini değil bizzat yaşam alanına aktarılmasını ister.

Dini yaşantımızın merkezinde yer alan ve hayatımızın tüm alanlarına anlam ve kıymet kazandıran iman, insanın maddi ve manevi varlığı içerisinde birçok melekесinin dâhil olduğu bir bütünün eseri olup insanı çok yönlü olarak kuşatan bir yapıya sahiptir. İnanmış birinin tüm duygu, düşünce ve eylemleri inancına göre şekillenmesi gerekmektedir. İnsanın söylem ve eylemlerin de herhangi bir çelişki meydana geldiğinde fitratı gereği ruh dünyasında problemler baş gösterir.

Saf suresi 2. Ayette: “Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz?” buyrulmaktadır. Yani inandığımız gibi konuşmamız, konuştuğumuz gibi salih amele dönüştürmemiz gerekiyor. Hayatımızda söylem ve eylem uyumu ve birlik-teliği olmalıdır.

Müslüman olarak yaratılış gayesine uygun kime, neye, niçin inandığını bilerek, eylemimizi bilinçli, halis niyet, iman, tasdik ve ihlaslı salih bir amelle icra ettiğimizde Allahı razı edecek uygun bir hayat ve vefat ederek mutmain olmuş bir nefis ile yaratana kavuşmak dilek ve temennisıyla.

İmansız Amel veya Amelsiz İman

Dil her zaman kalbin aynası olmayabilir. Dil kalbin doğrulamadığı, tasdik etmediği veya doğrulayıp tasdik ettiği birçok şeyi farklı saiklerle kelimelere ve cümlelere aykırı bir şekilde dökülebilir. İman her ne kadar “dil ile ikrar, kalp ile tasdiktir” diye tarif edilmiş olsa da bu zahiri bir hukukun oluşmasından öteye geçmeyecek bir tanımlamadır.

“O, kendisinden başka ilah olmayan Allah’tır. Görünmeyi de görüneni de bilendir. O “Rahmân” dır, “Rahîm” dir. O, kendisinden başka ilah olmayan Allah’tır. Hükümdardır, kutsallığın kaynağıdır, esenlik kaynağıdır, güven verendir, gözetip koruyandır, güçlüdür, istediğini yaptırabilir, büyüklüğünü gösterendir. Allah onların ortak koştuklarından yücedir. O, yaratan, yoktan var eden, şekil veren, en güzel isimler sadece kendisine ait olan Allah’tır. Göklerde ve yerde olanlar O’nu [tesbih] eder (yüceltir). O, güçlüdür, doğru hüküm verendir.” (Haşr, 22-24)

İman, amel/ibadet, abd/kulluk birbirlerini destekleyen, birbirlerinden kopması ve ayrışması mümkün olmayacak kadar etle-tırnak gibi iç içe girmiş kavram ve olgulardır. Ayrıştırıldığında, koparıldığında her biri tek başına eksik kalacak ve sonuçta bütünün mütekâmilliğinden bahsetmek imkansız hale gelecektir. İman ve amel bir bedende ki kalp ve ruh gibidir de denebilir. İman kalp iken amel ruhtur. İkisinden biri olmadığında beden sadece cesettir. Dolayısıyla bu kavramların öncelikle bir etimolojik yapısına bir göz atmak gerekmektedir. “İman”; “İnanmak, güven içinde bulunmak, güven vermek, benimsemek, korkusuz olmak, sağlamlaştırmak, doğruluğunu tasdik etmek, kesin karar vermek” anlamındaki “emn (emân)” kökünden türemiştir. Bazı dil bilimcileri iman; kesp/çalışma/gayret ile kişinin özgür/hür iradesiyle yapmış olduğu seçimin kalpte gerçekleşen tasdiki” olarak da tanımlamışlardır. Din dilinde ise iman; “Kişinin kendi hür irade ve ihtiyarı ile Hz. Peygamber’i, Allah Teâlâ’dan getirdiği kesin olarak bilinen emir ve nehiylerde tasdik etmek, onun haber verdiği şeyleri tereddütsüz kabul edip bunların gerçek ve

doğru olduğuna gönülden hiçbir şek ve şüphe duymaksızın inanmak, tasdik etmek” olarak tanımlanmaktadır. “İtikâd” da iman karşılığı olarak kullanılmaktadır. İnsanlar ve cinlerin -ki mükellef ve sorumlu iki varlık- yaratılmalarının yegane tek gayesi dünya hayatında Allah’a abd/kulluk/ibadet etmek olduğu asla unutulmaması gereken önemli bir hakikattir.

“Mümin” etimolojik olarak; inanın tasdik etmek, itaat etmek, boyun eğmek, güven duymak, güven vermek, korku ve endişeden emin olmak gibi birçok anlama gelmektedir. Kerim Kitabımızın ayeti celileler ışığında bir kişinin Mü’min/Müslim olduğunu iddia edebiliyor olmasının yegane tek şartı hiç şüphesiz ki; itaat ve ibadet edilmesi gereken bir ve tek İlah/Rab olarak Allah’ı kabul etmek, hayatın tüm an ve alanlarında ahkâmına (emir ve nehiylerine) tereddütsüz tâbi olmak, O’nun dışında İlahlık/Rablık taslayan başta iblis/şeytan olmak üzere, nefis, heva/heves, ideoloji, kurum/kuruluş veya tağutları reddetmektir. İman ve amelin çözümlenebileceği, itminana ereceği yegane tek adres şüphesiz kalptir. Dil her zaman kalbin aynası olmayabilir. Dil kalbin doğrulamadığı, tasdik etmediği veya doğrulayıp tasdik ettiği birçok şeyi farklı saiklerle kelimelere ve cümlelere aykırı bir şekilde dökülebilir. İman her ne kadar “dil ile ikrar, kalp ile tasdiktir” diye tarif edilmiş olsa da bu zahiri bir hukukun oluşmasından öteye geçmeyecek bir tanımlamadır. İman, duygu, düşünce ve eylemlerde adaleti (bir şeyi yerli yerine koymak) tesis etmektir. Aksi bir durum ise zulümdür (bir şeyi yerli yerine koymamak) En büyük zulüm ise şüphesiz “şirk” tir.

“Amel” ise lügatte; “Fiil, iş, vazife, çaba, davranış, çalışma, idare, hareket, ibadet, hayırlı iş, bir maksada

mebni olarak yapılan eylem” olarak tanımlanmaktadır. Din dilinde ise; Niyete, iradeye bağlı olarak bilinçli, şuurlu olarak aksiyon alınan duygu, düşünce, iş ve eylemler olarak tanımlanmakta ve salih/hüsn (iyi/güzel), kubuh/seyyie (kötü/çirkin) olarak da ikiye ayrılmaktadır. Salih amel; İyi, güzel, faydalı, sevaba ve Allah’ın rızasına sebep olacak, haram sınırına girmeksizin kişinin iman, iyi bir niyet ve ihlâs ile yapmış olduğu davranışlar. Tersî tüm duygu/düşünce ve tavır/davranış ise kubuh olan çirkin eylemlerdir. İmanı daim kılan, güçlendiren, destekleyen, sağlamlaştıran, onu çepeçevre sararak koruyan ve diri tutan amellerin salih olanıdır.

“Abd/Ubudiyet/Kulluk”; Teslimiyet, baş/boyun eğme, söz dinleme, alçakgönüllü olma, tapma, tapınma, itaat, şefkat, merhamet gibi anlamlara gelmektedir. Din dilinde ise; Vahyin belirlemiş olduğu ilke ve kurallar çerçevesinde kulun Allah’a karşı her daim samimi bir şekilde, saygı ve itaat bilinci ile tevazu içerisinde rızasına/hoşnutluğuna nail olmak duygusuyla hürmetini, saygısını, sevgisini ve itaatini göstermek için gerçekleştirdiği eylemlerdir. Dolayısıyla kulluk, hiçbir şeye muhtaç olmayan, her şeyin kendisine muhtaç olduğu kainatın, mevcudatın, mahlukatın bir ve tek yaratıcısı Allah ile aciz, muhtaç yaratılmış varlık arasında ki ilişkidir. Kulluk fitri bir vazifenin ifa edilmesi, Yaratana karşı müteşekkir olduğunun bilinciyle şükranlarının arz edilmesidir.

Kulluk, iman iddiası ile başlayıp, ispatının amellerle taçlandırıldığı bir realitedir. Kulluk ile amel adeta eş anlamlı/müteradif sözcüklerdir. Kul’un etimolojik yapısını oluşturan “abd” kelimesi ibadet kavramıyla aynı kök yapısından gelmektedir. Dolayısıyla amel etmek, kul olmanın, yaratılmış

olmanın, zayıf, aciz ve muhtaç bir varlık olmanın idrakinde, farkında olmaktır. Aynı zamanda da kişinin kendisi dahil etrafında gördüğü, hissettiği, müşahade ettiği, algıladığı her şeyin bir mutlak yaratıcısının olduğunu ve O'nun hiçbir şeye muhtaç olmadığını da idrakinde, farkında olmaktır. Kulluk özgürlüktür/hürriyettir, başkalarının kölesi olmamaktır. Kısacası, kulluk abidliktir. Kulluk Yaratıcıyı/Allah'ı sürekli hatırd tutmaktır. Allah'ı hatırında tutan aynı zamanda Allah tarafından da hatırd tutulduğu bilincinde olmalıdır. Kulluk, Allah'ı unutmanın, Allah'ın da kendisini unutması gibi ağır bir bedeli olduğu bilincinde olmaktır. Tüm bunların mefhumu muhalifi ise amelden kaçınmak, yüz çevirmek bir yaratıcı yokmuş gibi davranmak, ya da hakkını vermemek anlamına gelecek isyanın, tuğyanın, istikbârın, küfrün, şirkin, zulmün kişinin kalbinde ve eylemlerinde neşvünema bulmasıdır.

Bir tohumu sadece toprağa atma/ekme, beklenen olumlu/iyi bir sonucu almak için yeterli olamayacağı herkes tarafından bilinen bir hakikattir. Başarılı bir sonuç alabilmek için önce salih bir niyetle toprağın işlenmesi, gübrenmesi ile süreç başlatılmalı, yeteri miktarda su ve güneş ile devam ettirilmeli ve olumsuz tüm cereyanlardan korunması sağlanmalıdır. Aksi bir durum tohumu yeşertmez, kurutur. İmanda tıpkı toprağa ekilen bir tohum gibi, kalbe ekilen bir nüvedir. Bu nüvenin/tohumun beslenmesi, büyümesi için ihtiyaç duyacağı güneşi, suyu ve aynı zamanda olumsuz tüm cereyanlardan koruyacak zırhı/kalkanı hiç şüphesizdir ki amelleri/eylemleri olacaktır. Aksi durum ise hüsrânı/zıyanı kaçınılmaz kılacaktır.

Son zamanlarda özelde ülkemizde, genelde İslam dünyasında "amel-siz Müslümanlık" gibi ucube bir algı/olgu tartışılıyor. Batının Hristiyanlık üzerinde gerçekleştirmiş olduğu rönesans/reform/aydınlanma ile kişinin başta kendi şahsı ve tüm kamusal alanlarda etkin ve belirgin olabilecek dini sembol ve ritüellerden arındırılmasını sağlayan bir mantalite İslam dünyasında da bir iki asırdır yüksek seslerle dillendirilmekte ve farklı söylemlerle kabul görmesi, taraftar toplanması sağlanmaya çalışılmaktadır. Farz kılınan ibadetler ya kelimelerin farklı anlamları baz alınarak ya da yok sayarak ruhundan, özünden

kopartılıp basitleştirilmekte, anlam-sızlaştırılıp değersizleştirilmektir. Mesela bir namaz ibadetini baz aldığımızda nafileler/sünnetler ile başlayan reddiye rekâtlar ve vakitler üzerindeki tartışmalarla devam ettirilerek tümünden yok saymanın alt yapısı oluşturulmaktadır. Neticede, namazın etimolojisini oluşturan "salat" kelimesinin "destek olma, dua, meyletme, yönelme" gibi anlamları baz alınarak Allah resulünden itibaren asırlardır bilinegelen günde beş vakit olarak kılınan şekli yok sayılarak final gerçekleştirilmektedir. Aynı yaklaşım tarzı ve faklı söylemlerle hac, kurban, tesettür, oruç, zekat ve birçok evsafı tanımlanmış bilinen farizalar için de dillendirilmektedir. Bu zihniyet sadece farz kılınanlarla yetinmemekte, kesin olarak haram kılınan, yasaklanan eylemleri de meşru hale getirmek için benzer yöntemlere başvurmaktan imtina etmemektedir. Özetle kişiye yük olmayacak ve adının da "İslam" olarak kalmasını arzuladıkları bir "din" oluşturma gayreti.

Tüm bu iddia sahipleri, kendi kimliğinden, inancından, geçmişinden, tarihinden, medeniyetinden utanan ve batıya büyük bir sempati/hayranlık duyan kişilik/karakter fukarası -rahmetli Akif Emre'nin deyişiyle- "müstağrip aydınlar" dır. Bunların önüne veya sonuna ne tür unvanlar eklerseniz ekleyin fark etmez, zira onlar "kitap yüklü merkep-ler" dir. Onlar akli her şeyin önüne geçirmiş ve "çok bildiklerini" zanneden kibir abidesi zavallı mahluklardır. Bunların en başta "ahlak" sorunu olduğunu unutmamamız ve bunlardan salih amel sahibi olmalarını beklemememiz gerekmektedir. Çağdaş mütefekkir/alim/feylesof Abdurrahman Taha Batının aklın ilk aşamasını aşamamış akıl ve sözden müteşekkil bir "Logos" medeniyeti olduğunu, İslam'ın ise akli aşarak "Ahlak ve amel" üzerine kurulu bir medeniyet oluşturduğunu belirtmektedir. Akli kalbin bir fiili olarak görmesi hasebiyle onu kalpten ve ahlaktan soyutlanıp ayırmaya çalışanlara çok ciddi eleştiriler getirmektedir. Ona göre akıl "sabit bir cevher" olmayıp, "kalbin bir fiilidir." Dolayısıyla hastalanmamış, katılaşmamış, kilitlenmemiş kalp, sağlıklı/iyi olduğunda bilgi ve idraklerde sağlıklı/iyi olacak ve ortaya koyacağı tasarruflar saf, temiz bir ameli salih olarak kişinin yaşamına aksedecektir. Bu bilgi ve idrakin yegane referansı da şüphesiz ki Vahiy

olmak zorundadır.

Kerim kitabımızda Rabbimiz yüzlerce ayeti celilesinde iman ve amel vurgusunu birlikte yapmakta ve adeta "imansız amel" ile "amel-siz iman"ın kişiyi aynı hazin sonuca çıkaracağını, anlayabilen, haddini bilen, "temiz akıl sahipleri" nin idrakine sunmaktadır. İmanını salih amellerle taçlandırınlar gerçek kurtuluşa erenlerdir. O müminler ki; Allah anıldığında kalpleri titreyen, sadece Allah'a güvenip tevekkül eden, Allah'ın yetkilerini başkalarıyla paylaşmayan, Haram ve helal kılma yetkisinin sadece Allah'a ait olduğunu bilen, Akli ifsad eden içki (ve benzer şeyleri), kumar ve her türlü şans oyunlarından uzak duran, zina-ya yaklaşımdan dahi kaçınanlardır. Resullerine, Kitaplarına, Meleklerine, Ahiret gününe iman edenlerdir. Günde farz kılınan beş vakit namazlarını daimi, huşu içerisinde tüm münkerat ve fuhşuyattan alıkoyacak bir idrak ve şuur ile eda edenlerdir. Zekat başta olmak üzere Allah'ın kendilerine lütfettikleri/bahsettiklerini O'nun yolunda, O'nun rızasına uygun bir şekilde, gece-gündüz, sağ elin verdiğini sol elin hissetmeyeceği bir duyguyla infak eden, sadaka veren ve borçların en güzeli karz-ı hasen de bulunanlardır. Yeryüzünde ilk inşa edilen Allah'ın evinde Müminlerin yıllık kongresinin gerçekleşiyor olduğu bilinciyle, İbrahim-İsmail ve Hacer üçlüsünün hatıratlarının yad edildiği, renklerin, dillerin, makam ve mevkilerin bir anlam ifade etmediği, adeta bir mahşer provasının gerçekleştirildiği, tavafıyla, sa'y'ıyla hac ibadetini gerçekleştirenlerdir. Yılda en az bir ay Ramazan orucunu ruhuna, maksadına, amacına uygun bir şekilde tüm uzuvlarıyla Ramazan orucunu tutanlardır. İ'lây-ı kelime-tullah uğruna, Dini Mübin'i İslam uğruna mallarıyla ve canlarıyla cihad edenlerdir. Kendisi ve en yakınları dahi olsa, Allah için şahitlik yapar ve adaleti titizlikle ayakta tutar, bir topluma/kışıye olan kininden veya aşırı sevgisinden dolayı haddi aşarak imanlarına asla zulüm bulaştırmazlar. Emanetlere, ahitlere, verdiği söz-lere sadık kalırlar. Cimrilikten uzak durup, saçıp savurmaksızın harcama yaparlar. Hülâsa söylediklerini yaparlar, yapmadıklarını söylemezler, inandığı gibi yaşarlar, kibirden, riya-dan, gösterişten, şovdan uzak dururlar, hasbi, ihlaslı, takva sahibi mütevazi adam gibi adamdırlar vesselam.



NEZİR ERGENÇ

İman Amelin, Amel İmanın Rehinesidir

كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ

Kesb yani kazanç; yani insanın her türlü eylemleri.

Niyetten düşünceye, düşünceden eyleme hayatı boyunca yapıp ettikleri. Rehin; bağlanmak, güvence vermek, tutmak, bir şeye karşılık olmak üzere bir başka şeyi sabit tutmak gibi anlamlarda kullandığımız bu kelime ayette bir başka yönüyle bir ömür yapıp ettiklerimizin bedeli olarak resmedilmiştir.

İnsan, kendi rehinesidir. “Kendi” ne anlamda kullanılıyorsa o, insanın hem efendisi ve hem de kölesidir. İnsan ve kesbi söz konusu olduğunda insan hem rehin- rehine verilen-dir ve hem de rehin alınan. Hz. Ali’ye atfedilen şu güzel cümlede ifade edildiği gibidir: Söz sizden çıkıncaya kadar o sizin esiriniz; söz sizden çıkınca siz onun esirisiniz. Söz’ü genişletip bütün eylemlerimize şamil kıldığımızda şu hale gelir: Amelleriniz

sizden sudur edinceye kadar o sizin; sizden sudur ettiğinde ise siz onun esirisiniz!

Peki ama, düşüncelerimiz, sözlerimiz, eylemlerimiz, davranışlarımız kendiliklerinden mi vardır yoksa bir membadan mı fişkırlar? Kendiliklerinden var olmaları mümkün olmadığına göre bunların bir yerden, bir membadan fişkirmaları lazım. “fişkırma” kelimesini özellikle kullanıyorum ki dipte, içerde, tabanda olan bir şeyin bir baskı sonucu yuvasını terk edip hızlıca dışarı çıkması demektir. Bu manada düşüncelerimiz ve eylemlerimiz de bir baskının sonucu bizi terk edip adeta dışarı fırlarlar; bu sebeple de kontrolümüzden çıkarlar ve bir daha onları içeri alamayız.

Niyet, düşünce ve eylemlerimizin membaı nedir? Taklitçi ve teşbihçi insanları- ki onlara sürü muamelesi yapılır- dışarda tutarsak kesplerimizin membaı kesinlikle inançlarımızdır. Bu inançların Hakk ya da

Batıl olmalarına bakılmaksızın bu böyledir. Din buna “İman” diyor. Kimileri “felsefe” kimileri de “ideoloji”, “öğreti” falan diyor. İsmi ne olursa olsun her insan inandığının veya inanmak istediğinin gereği eylem ve davranışlarda bulunur. Bir başka ifadeyle neye inanıyorsa insan ona göre yapıp eder; yapıp ettiklerimiz inandığımız şeyin dışı vurumu, tezahürüdür. “İnanıyorsanız üstünsünüz” ilahi sözü bu söylediklerimizi te’kid eder. Vakıa; üstün değilim, mağlubum, zayıfım, esirim, mazlumum... O zaman inanmamışsın! Kötü işler yapıyorum, yalan dolan, aldatma, mukallitlik, kendi olmama her türlü rezillik var! İşte bu senin imanının tezahürüdür! Sen ancak ve ancak imanının gereğini yapıyorsun ve yuh olsun sana! “De ki: “Eğer böyle inanıyorsanız, imanınız size ne kötü şeyler emrediyor!”

İmanın Gücüyle Nefisle Mücadele ve Salih Amellere Yöneliş

Giriş

İnsanın iç dünyasında süregiden nefisle mücadelenin merkezinde iman vardır. İmandan önce bu mücadeleye yönelişleri olan fitrat (vicdan) gerçek azim ve iradesine iman ile kavuşur. İman, yalnızca zihinsel bir kabul değil, vahye dayalı ilim, aklın ikna oluşu, duyguların Allah'a yönelmesi ve takva ile harmanlanmış bir kalbî teslimiyettir. Bu tanım çerçevesinde, imanın nefisle mücadelede nasıl bir kalkan olduğu; salih amellere yönelişi nasıl kolaylaştırdığı Kur'an ve Sünnet'in müminlere öğretisidir. İman kuvvetlendikçe nefisle mücadele güçlenir ve salih ameller sürdürülebilir hâle gelir.

Allah şöyle buyurmuştur: *"Nefsi düzenleyene andolsun ki ona (nefse) fücûrünü ve takvasını ilham ettim." Kim onu (nefsini fücûrdan) arındırırsa kurtuluşa erer. Kim de dessâs olur (takvanın üstünü örter, fücûrünü coşturursa) hebâ (helak) olur."* (Şems Sûresi 91/7-10)

İnsan, yaratılış itibarıyla hem iyiliğe hem de kötülüğe meyilli bir varlıktır (Tîn, 95/4). Kur'an, insanın iç dünyasında süregiden bu çatışmayı "fücûr" ve "takva" ikilemiyle tanımlar. Bu mücadelede en güçlü dayanak **iman**, en tesirli araç ise **salih amellerdir**. Mühim ve geniş bu konunun özeti mesebesinde ana arterleri takip ederek bu makalede, **imanın mahiyetiyle birlikte nefisle mücadeledeki rolü** ele alınacak; imanî bir perspektifle salih amellere yönelişi kolaylaştıran yollar sunulacaktır.

1. İmanın Mahiyeti ve Amelle Olan İlişkisi

İman, yalnızca bir bilginin kabulü değil; **aklın vahiy karşısında ikna olması, duyguların Allah'a sevgi ve güvenle yönelmesi, insan fitratına uygun bu içsel yönelişin takva ile bütünleşerek kalpte yer etmesidir**.

İslâm düşüncesinde iman çeşitli kavramlarla açıklanmıştır: *tasdik, ikrar, marifet*. Ancak burada esas olan, bu tanımların ötesinde, imanı **Allah'la kurulan güven (eminlik) ilişkisi** olarak görmek ve bu güvenin hayatın tümüne yansımasıdır.

Kur'an'da bu ilişki şöyle ifade edilir: *"İman edip salih ameller işleyenlerin, Rablerinin huzurunda (toplanaacakları gün) korkuları yoktur ve onlar mahzun olmayacaklardır."*

(Âl-i İmrân, 3/16)

2. Nefsin Fücûru ve İmanın Rolü

Nefsin fücûru; insanın iç dünyasında zuhur eden **bencillik, cimrilik, kibir, tembellik** gibi menfi eğilimleri kapsar. Kur'an'da bu konuda şöyle buyrulur:

"Kim nefsinin cimriliğinden korunursa, işte onlar felâha erenlerdir." (Haşr, 59/9)

Bu tür eğilimlere karşı mücadelede asıl dayanak, **imanla güçlenen akıldır**. Zira iman, kalbi arındırır; **iradeyi** sağlamlaştırır.

Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurur: *"Acele şeytandandır. Ancak hayır işlerinde acele edin."* (Tirmizî, Birr, 66)

Bu söz, nefsin kötülükteki aceleciliğiyle hayırdaki tembelliğini ortaya koyar. Demek ki güçlü bir iman olmadan nefisle mücadele zaafa uğrar.

3. İmanı Kuvvetlendirmenin Yolları

3.1. Tahkike Dayalı İman

İmanın köklü olması, **taklitle değil tahkikle** mümkündür. Allah'ın sıfatlarını tanımak, Kur'an'ı anlamaya çalışmak (İsrâ, 17/9), Peygamberimizin örnekliğini içselleştirmek (Âl-i İmrân, 3/31), sağlam bir akaid bilgisi edinmek bu sürecin temelidir.

3.2. Dua ve Münacat

Dua, kalbin Allah'a yönelmesidir. Kalbi yumuşatır, nefsin sesini bastırır. "Dua müminin silahıdır." Bu ilke, nefsin vesveselerine karşı bir korunma zırhıdır. Felak ve Nâs sureleriyle sürekli manevi koruma sağlanmalıdır.

3.3. Salihlerle Beraberlik

"Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve sadıklarla beraber olun." (Tevbe, 9/119) Temiz akıl sahipleri, bid'at ve hurafelerden uzak akl-ı selîm müminler, örnek alınmaya değer tavır ve davranışlarıyla nezh bir manevi çevre, insanın hâl ve davranışlarını en iyi şekilde düzenler. İlim meclisleri, sohbet halkaları, kalbi diri tutar; nefsi terbiye eder. (Yıllarca devam edilip ilim, salih amel, güzel ahlak namına eli boş, gönlü boş, hayır defteri boş dönen meclislerden uzak durulmalıdır.)

3.4. Zikir ve Şükür

"Beni anın ki Ben de sizi anayım." (Bakara, 2/152) Zikir, kalbi sürekli Allah ile canlı tutar. Şükür ise nankörlüğe karşı bir direniş hâlidir.

3.5. Nefis Muhasebesi ve Tövbe

Kişi her gün nefsini hesaba çekmeli, hatalarını görmeli ve tövbe ile temizlenmelidir. Şems Suresi'nde bu durum açıkça şöyle ifade edilir:

"Kim nefsini arındırırsa, kurtuluşa erer." (Şems, 91/9)

4. Amellere Yönelişi Kolaylaştıran Yöntemler

4.1. Küçük ama Devamlı Adımlar

"Amellerin en hayırlısı, az da olsa sürekli olanıdır." (Buhârî, Rikâk, 18) Bu, ibadeti alışkanlık hâline getirmenin anahtarıdır.

4.2. Amelin Hikmetini Kavramak

İbadetlerin manasını bilerek yapmak, kalpte derin bir iz bırakır. Bu bilinç, ibadeti sadece bir ritüel olmaktan çıkarır.

4.3. Planlı ve Programlı Olmak

Vakitlerin planlanması, ibadetlerin sürekliliğini sağlar. Plansızlık, nefsin kolayca galip gelmesine yol açar.

4.4. Toplu Hayır Faaliyetleri

Cemaatle yapılan ibadetler, yarım faaliyetleri, bireyin motivasyonunu artırır. Manevi yalnızlığa karşı bir panzehirdir.

4.5. Dua ile Amellere Destek

Amellerin kalıcı olması için Rab-bimizden yardım istemeliyiz.

"Rabbim! Beni ve soyumdan gelenleri namazı devamlı kılanlardan eyle." (İbrahim, 14/40)

Sonuç

İman, insanın nefsine karşı en büyük kalkanıdır. Bu kalkanı güçlendirmek, ancak ilimle yoğrulmuş, tahkike dayalı bir iman ile mümkündür. Salih ameller bu imanın en güzel meyvesidir. Küçük ama sürekli adımlarla yürümek; duanın, zikrin, salih çevrenin desteğiyle kalbi diri tutmak bu yolculuğu kolaylaştırır. Nefisle mücadele bir ömür boyu sürecektir. Bu seferde en büyük ışığımız **iman**, en yakın yoldaşımız **salih amellerdir**.

Ey kalpleri evirip çeviren Allah'ım kalbimi dininde sabit kıl. Rabbimiz ayaklarımızı sırat-ı mustakıym üzere daim kıl, imanla nefsi terbiye eden ve amelleriyle sana yaklaşan kullarından eyle.

Rabbimiz! Bizi doğru yola ilet-tikten sonra kalplerimizi eğriltme. Bize tarafından rahmet başışla. Lütfu en bol olan sensin. (Âmin)

Dinime İmanıma Amelime

“İmandır o cevher ki ilahî ne bütündür!”

İmansız olan paslı yürek sinede bütündür!”

Varlığını hayatî olmakla ifade eden ve başka bir deyişle ancak anlamla parlayan bir cevher olan iman, Akif’in de vurguladığı gibi varsa mekânın yani kalbin sahibidir.

İmanla amel arasındaki ilişki, her dönemde önemli bir tartışma konusu olmuştur. Bu tartışmalar amelin imanın bir parçası olup olmadığı ile ilgilidir. Usulünce eleştiri kişiyi de fikri de olgunlaştırdığından bu konudaki her yorum farklılığı ya da şekli anlamadığımız noktaları daha da açacaktır.

“Küpte ne varsa dışarıya o sızar.” sözü sorunun kaynağı ile sebep sonuç ilişkisine işaret eder. Küp olmadan içinde ne olduğunun öneminin fazla olmaması imanın varlığı yokluğu ile tezahürü veya seviyesinin farklı şeyler olduğunu anlatır. İçte olanı da insan ancak onun görüntüsü yani davranışları ile tespit edebilir. Her iddianın ispata muhtaç olduğu da bir hakikattir. Nitekim Ankebut suresinin ikinci ayetinde Rabbimiz “İnsanlar, ‘İnadık’ demekle imtihan edilmeden bırakılacaklarını mı zannederler.” buyurmaktadır.

Dil ile ikrar, kalp ile tasdik şeklinde ifade edilen tanım üzerine dil ile ikrarı gerekli gören Ebu Hanife iman; “Allah’a, Resulüne ve onun Allah’tan getirdiği Kur’an-ı Kerim’e detayına girmeksizin bütün olarak inanmaktır.” Şeklinde tanımlar. İman artmaz ve eksilmez. Meleklerin ve peygamberlerin sıradan insanlardan Allah’a daha fazla itaat etmeleri, onların üstün ve ayrı tabiatla yaratılmış olmalarından kaynaklanır. İman ayrıdır, amel ayrıdır. Müminler inanmak bakımından eşittirler fakat amelde birbirinden farklıdır. Büyük günah işleyen insanlar da mü-

mindir ama müminler bundan kaçınmaya çalışır.

Çalışmalar iki kavram arasında parça bütün ilişkisinden çok sebep-sonuç ilişkisi olduğunu ortaya koyar. İmanın görünür hâle gelmesi için amel ile tekit edilmesi güzel olandır. Eyleme geçmeyen akıl, akıl olarak değer görmediği gibi amele tesir etmeyen iman da kalitesi düşündürücüdür. İşin ilmî tarafında söylenecekleri bu alanın uzmanlarına bırakarak davranış ile bilgi arasındaki ilişkinin zayıfladığı günümüz toplumunda kişiliğinde bu iki kavramı birleştirmiş ve hayatına yansıtmış insan sayısının azalmasının gerçek anlamda bir sorun olduğunu söylemek mümkün. İdeal insan tanımlamaları yaparak onu hayatın dışına çıkarmak fiilen gayret göstermenin önüne geçmiş durumda.

Elde edilen bilginin kazanım metodu dikte etmeyen, ilham olan bir anlayış ise bu bilgi kökten değişiklikleri dahi kolayca gerçekleştirebilir. Aksi takdirde kimseye bir şey yaptırmak mümkün görünmüyor. İnsanların kitaplardan öğrendiklerini uygulamaya çalışması iradelerine müdahale hissi yaşamamalarından kaynaklanıyor gibi. Bu da gösteriyor ki insanda davranış değişikliği oluşturmak ancak doğal yollarla mümkündür. Toprak gibi ekileni kabul eden yumuşak ama sağlam bir yapıya sahip olmak münbit olmakla sonuçlanır. Bu bağlamda, iman sahibi insandan emin olunması ve onun da Allah’a sarsılmaz bir inançla bağlılığı davranışa dönüşecek karakterin simyasıdır. Bu sarsılmaz inanç sözün ötesine geçen bir duruşla çağın nefesini alır.

Bilmekten esas olanın varlığını yaratılış amacına kadar giden bir süreç olduğunu akıldan çıkarmamak, bilgiyi ve inancı bir meta haline ge-

tirmeden hayatın bir değeri olarak forma dönüştürmek maharet olarak kabul edilir.

Bilgi ve insan ilişkisi bakımından dört kısım insandan bahsedilir. Biri bilir, fakat bildiğini bilmez. Her daim uykuda olan bu insan uyandırılmazsa kendine gelmez. Biri var bilir, bildiğini de bilir. Bu kişi her konuda âlim biridir. Ona uyanlar hiçbir zaman kaybetmez. Üçüncüsü bilmez fakat bilmediğini de bilir ve devamlı öğrenmek ister. Sevgi ve saygıda kusur etmez, doğru nerdeyse oraya gider. Sonuncusudur en tehlikeli olan bilmediğini de bilmiyorsa insan, ne öğrenmeye ne de olumlu yönde değişime açıktır.

Görüntülü bir görüşmede cümlelerin arkası önü, niyeti nasıl daha iyi anlaşılırsa sorunlarının daha iyi anlaşılması ve çözülmesi için de iman kalitesinin de yüksek çözünürlüklü olması beklenir. Aşkla yaşanan bir iman kişiye ve çevresine hayat olur. Sabır ve gayretle iman ışığını fanusun içinde yanar vaziyette tutmak “görüntü medeniyeti”nde de olsa bir değer ifade eder. İlmi tanımlarken kişinin bildiğine değil bildiklerinden yaptıklarına yansıyan ölçü alan İslam düşüncesi olduğu gibi görünmeyi önemsemiş, davranışa yansımayan bilgiyi kitap yüklü merkeple eşleştirmiştir.

İnancından emin olan ve kendisinden diğer insanların emin olduğu insan, amellerinin takdir edilmesi sayesinde davranışlarında devamlılık gösterir. Sağlam bir iradenin müridi olmak emellere ulaşacak amellerin önce fikir terini dökmeyi gerektirir.

Bir dağ gibi olan bu âlemde söylediklerimizin yankısını duymaya devam edeceğiz. İman varsa imkânı aramak da imzanızdır. Sesinizle ve görüntünüzle attığınız imza benim diyebileceğiniz bir ömrün hikâyesine denk olsa güzel olmaz mı?

İman ve Amel Bağlamında Din Algısının Dönüşümü

“Ayinesi iştir kişinin, lafa bakılmaz.” (Ziya Paşa)

İnsan, yaratılışı itibarıyla sorumlu bir varlık olmasından dolayı, *emanet* edilen kabiliyetlerinden kaynaklı fiillerini *adalet* ölçüsünde *hikmetle* en güzel bir şekilde yapıp, sahip olduğu değerleri gün yüzüne çıkarması beklenen kişidir. Diğer bir deyişle, bir bütün olarak kendisi ve çevresiyle *çelişmek* istemiyorsa, sahip olduğu kabiliyetlerini yaratılış amaçlarına uygun bir şekilde eylem ve davranışlara dönüştürmesi gerekir. Bu noktada *salih amel*, kemal ve yetkinlik arayışı içinde olan her insan için gerçekleştirilmesi gereken ulvi bir *değer*, her organın görevini hakkıyla yerine getirmesi için ise en uygun *araçtır*.

“Acaba Kur’an üzerinde hiç düşünmüyorlar mı? Şayet o, Allah’tan başkasının sözü olsaydı, elbette onda pek çok tutarsızlık ve çelişki bulurlardı.” (Nisa 82)

Kuran’la muhatap olan insanlar bilirler ki, yaratılışı itibarıyla ne âlemde, ne de gönderilen vahiyler de çelişki ve tutarsızlık bulunur, çünkü Allah’ın her işi hikmetlidir/ hikmetlidir. Tutarsızlık zannedilen şeyler muhatapların yetersizliklerindendir. Buradan devamla şöyle bir çıkarımda bulunabiliriz: Gönderilen peygamberler de tebliğlerinde tutarsızlık ve çelişkiye düşmezler. Hz. Peygamber’in fiilleri ve sözleri Kuran’la uyumludur, onunla çelişmez. Çünkü o da hikmetle tebliğ eder. Bir sonraki aşamada ise şunu söyleyebiliriz: Hz. Peygamberle gönderilen ilahi vahye inananlar da (müminler) inançlarında ve amellerinde *tutarsızlığa ve çelişkiye düşmezler/ düşmemelidirler*. Çünkü iman ettikleri din/ İslam, kaynağından aldığı hikmet gereği tutarsızlığı barındırmaz.

Ama ne yazık ki sonuncusu yani müminler tutarlılık hususunda her zaman iyi bir imtihan verememişlerdir ki, temelinde – iyi niyetli veya art niyetli- *problemlili din algısı* yatar.

Müslümanların şahsiyet oluşumu ve sosyal hayatlarını birçok veçheden olumsuz yönde etkileyen *problemlili din algılarından* biri de, kimi Müslümanların *iman ve amele* yönelik bakışlarıdır.

Konfüçyüs’ün, “*gerçek bilgelik, sözle değil, yaşamla kanıtlanır*” sözüne bakılırsa iman ve amel algısı bağlamındaki problem, İslam dışı toplum ve inanışlarda da görülmektedir. Bu sadece modern dönemlerde görülen bir problem değil, İslam tarihi boyunca hep var olan problemlerdendir. Nitekim tarihi süreçte ortaya çıkan mezheplerin bu konudaki tutumları da bunu ortaya koymaktadır.

Ayrıntıya girmeden bahsedecek olursak Müslümanların *makul kesimi*, “amel, imanın bir gereğidir; onu olgunlaştırır, imansız amel makbul değildir, amelsiz iman da zayıftır” görüşünü benimsemiştir. Bu görüşü benimsemeyen iki zıt görüşteki gruptan biri: “amel imandan bir cüz” diyerek, “amelsizleri” tekfir ederken, diğeri de “iman ve amel bir birinden ayrıdır” diyerek amelsiz de mümin olunabileceğini/ kalınabileceğini savunmuştur. Bu ikinci grup “Mürchie” mezhebi olarak bilinir. Bu mezhebin çıkış ortamına ve şartlarına girmeden, günümüze kadar ki etkisine bakacak olursak; Mürchie’nin “amel imandan bağımsızdır” anlayışı zamanla – ne yazık ki- «amelsiz iman» anlayışına evrilmiştir. Bu algı sadece ülkemizde değil aynı şekilde Müslümanların genelinde de en yaygın problemlili din algısıdır.

Bunun bir sebebi de, birçok fıkıh ve kelam bilgininin, ahlaki ilkeleri merkezi bir konu olmaktan çok, ilgilendikleri asıl konuların “tamamlayıcı unsurları” olarak ele almış olmalarıdır. Oysa *ahlak*, İslam Düşüncesinde salih amellerin kendinden kaynaklandığı temel değerler bütünüdür ve bu değerler bütünü Allah’ın *esmasından* kaynaklanır.

Bir kişi iman ettikten – mümin olduktan- sonra, bir takım sorumlulukları imanının gereği olarak yerine getirmesi gerekir. Bu sorumlulukları yerine getirmek o kişinin hem *kemalle* erme yolunda bir adım atması ve hem de yaşadığı toplumda *kimliğinin* ortaya çıkması için gereklidir. Bu ayne bir toplumun geçmişle bağlantısını kuran *toplumsal hafızaya* ait görünürdeki değerlerin, kurumların ve fiziki yapıların (ör: Müslüman bir toplumda ezan sesi ve camilerin bulunması gibi) yaşanan hayatta görünür olması son derece önemlidir.

“Sana vahyedilen kitabı oku ve namazı kıl. Muhakkak ki namaz, hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar.” (Ankebût 45) ayetinde namaz üzerinden örneklendiği gibi bütün salih amellerin kişinin, dolayısıyla toplumun üzerinde olumlu etkileri vardır. Salih amel aynı zamanda imanının *koruyucusu* bir zırh gibidir. Başka bir benzetmeyle, iman cevizin içiyse, amel de cevizin kabuğu gibidir. Kabuk olmazsa iç çabuk bozulacaktır. Kişi iman ettiği halde imanının gereği olan salih amelleri ihmal ederse, yine *Müslümandır*, fakat amellerle desteklenmeyen iman zayıflamaya başlayacaktır.

Devamında olacaklar Kuran ve Sünnette şöyle tasvir edilir: Kişinin kötü amelleri onun kalbinde *siyah*

bir nokta oluşturur. Tövbe etmeyip, bu kötü amellere devam ettiğinde kalpteki siyah noktalar artarak kalbi kaplar yani *kalp kararır*. Bir sonraki aşamada kalp *paslanır*, *taşlaşır* ve sonunda *mühürlenir*. “*Sonra onların kalpleri katılaştı. Şeytan onlara yaptıklarını süslü gösterdi.*” (Enam 43) ve “*Hayır! Onların işledikleri (kötülükler) kalplerini paslandırdı.*” (Mutaffifin 14), “*Allah, onların kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir. Gözleri üzerinde de bir perde vardır. Onlar için büyük bir azap vardır.*” (Bakara 7) Artık bu noktadan sonra kalp *akledemez*, iyiyi kötünden ayıramaz ve Kuran’ın anlatımıyla kişi *hayvanlardan daha aşağı bir duruma düşer*. İşin trajik tarafı, kendisini hala doğru yol/ hidayet üzerinde olduğunu zanneder. “*Kötülük işleyenler, kendilerine verdiğimiz refahı görünce, ‘Bizden daha doğru yolda olan var mı?’ dediler.*” (Fussilet 51) “*Onlara ‘Yeryüzünde fesat çıkarmayın’ denildiğinde, ‘Biz ancak ıslah edicileriz’ derler. Şunu bilin ki onlar bozguncuların ta kendileridir, lakin anlamak istemezler.*” (Bakara 11,12)

“*Her kim izzet istiyorsa bilsin ki izzet tamamıyla Allah’ındır. O’na hoş kelimeler yükselir, onu da salih amel yükseltir*” (Fatır 10).

Kur’an, iman ve amel arasında ki bu dinamik ilişkiyi sıkça vurgular. İbadetler, ahlaki davranışlar ve Allah’ın emirlerine uymak, imanı korurken; bunlardan uzaklaşmak, kişiyi yavaş yavaş hakikatten uzaklaştırır. İbadetlerden uzaklaşan, haramlara dalan insanların kalpleri zamanla *nasır bağlar*. Bu, kişinin hakikati görmesini engeller ve yaşadığı hayat onun yeni “*normali*” haline gelir. “*... (Gerçek şu ki) gözler kör olmaz fakat göğüslerdeki kalpler kör olur.*” (Hac 46) Bu nedenle İslam, *salih amel* ile *imanın* bir bütün olduğunu ısrarla belirtir ve bunu teyit eden onlarca ayet vardır.

“*İman edip, salih ameller işleyen ve Rablerine gönülden bağlananlara gelince, işte onlar cennetliklerdir. Onlar orada ebedî kalacaklardır.*” (Hud 23) Burada iman edenler bir grup, salih amel işleyenler de ayrı bir grup değildir. Tek grup var o da : “*iman edip salih amel işleyenlerdir.*”

Dikkat edilirse, sıklıkla kalpten ve ameller neticesinde kalbin evrilip çevrilmesinden bahsedilmektedir. *İman, kalbin salih amelidir* ve bu

amel onu *parlatır*, kişinin Allah’a yakınlaşmasında olmazsa olmaz şarttır. Tam tersi olan kalbin kararmasına sebep olan “*kötü ameller*” kalpten *vicdan* aracılığıyla tepki alır. Vicdan rahatsızlık duyar ki bu istem dışıdır. Kişinin bu vicdani rahatsızlığı yok etmesi için vicdanı - kendi kendini - kandıracak bahaneler üretmesi gerekir. Bu, Kuran’ın, “*şeytan onlara yaptıklarını süslü gösterdi*” aşamasını işaret eder.

Modern Psikolojide insan davranışlarının kişinin inancını nasıl etkilediğiyle ilgili “*Bilişsel Uyumsuzluk Teorisi*” yukarıdaki süreci teyit eder niteliktedir. Bu teoriye göre, *İnsan, tutarlı olmak ister; eğer davranışları inancıyla çelişirse, ya davranışını değiştirir ya da inancını yeniden yorumlar*. Örnekle anlatacak olursak: Kişi “*Gazze’de Müslüman mazlum halk Siyonist İsrail’in zulmüne maruz kalmıştır ve bütün Müslümanların onlara yardım etmesi imanlarının ve insan olmalarının gereğidir*” bilgisi kendisine geldiğinde yapması gereken yardımın arayışına girip, gerek bireysel ve gerekse toplumsal olarak her türlü yardım hazırlığına başlaması gerekir ki bu olması gerektir. Fakat kişi tutumunu şu şekilde de geliştirebilir: Öncelikle vicdanını susturacak bahaneler üreterek, “*Zaten Araplar bizi arkamızdan vurmuşlardı, bunu hak ediyorlar*”, “*Hamas, İsrail’in kurdurduğu ajan bir örgüt, amaç Orta Doğuda huzuru bozmak*”, “*Biz ABD ve diğer güçlü ülkeleri kınamaktan ve Filistinlilerin ‘hicret’ edecekleri ortamı hazırlamaktan başka ne yapabiliriz ki*” gibi bahanelerle savunma mekanizması devreye sokulur. Kişi böylelikle o konudaki inancını ya *değiştirir* ya da *yeni bir yoruma tabi tutar*. Neticede, günün sonunda sahte bir rahatlamayla vicdan teskin edilir. Veya başka bir örnekle: İnsanları sürekli tüketmeye yönlendiren kapitalist sistemin çarkları, zamanla insanlarda, «*daha çok kazanmak ve tüketmek normaldir*” düşüncesine sevk eder. İslam’ın iktisadi ahlakını unutturarak “*faiz ve riba*” kavramlarını yeni yorumlara tabi tutarak haramı helalleştirmeye çalışabilir.

“*İnandığı gibi yaşamayan, yaşadığı gibi inanmaya başlar*” özdeyişi tam da bu tip insanları işaret eder. Kişi, yanlış yaşantısını meşrulaştırmaya başlar ve zamanla inancı

nı bu yönde değiştirir.

İnsanın ebedi kurtuluşu, onun için bir *hak* değildir. Bu değere ulaşması için kişisel çaba ve mücadele/ mücadele etmesi gerekir. Bunun yolu ise *imanla birlikte salih ameldir*.

İman ve amel hususunda problemleri algının diğer bir sebebi de, modernitenin din anlayışıdır. Batı modernliğinin üç yüzyıldır devamlı dayattığı seküler din anlayışı sonucunda iman ve amelin ayrıştırılması da dünyevileşmiş Müslümanları üretmiş, din ve hayat ayrıştırılarak din vicdanlara gömülmüştür. Bu anlayışın neticesinde, “*kalbim temiz*” söylemi üzerinden salih amel tercihe bırakılmıştır. Oysa *Tevhidi* merkeze alan İslam’da kapsam dışı hiçbir şey yoktur ve bu ilkeye bağlı olarak kâmil bir iman için salih amel şart koşulur. “*Şüphesiz, iman edip, salih ameller işleyenler var ya; işte onlar yaratıkların en hayırlısidirler*” (Beyyine 7). Böylece iman edip salih amel işlemek, hem Allah’a kulluğun bir ifadesi ve hem de insanın Allah’ın lütfundan nasiplenmesi/ pay alması için değerini yükseltecek eylemlerde bulunmasının bir aracıdır/ vesilesidir.

Netice olarak, “*-mış gibi yaşamak*”, süreç içinde önce kişiye ve devamında yaşadığı topluma zarar verir. “*Ya olduğun gibi görün, ya da görüldüğün gibi ol*” sözü, inandığı değerlerin temelinde tutarsızlık ve çelişki barındırmayan bir Müslüman kişi ve onların oluşturduğu toplum için temel bir değerdir.

Bir rivayete göre, Hz. Peygamber ve sahabe sohbetlerini -son bir nasihat olarak- Asr suresi okuyarak tamamlar ve dağılırlarmış. Bunun konumuzla ilgili hikmetini kavramak için Asr suresinin içeriğini tekrar hatırlayalım.

“*Asra yemin ederim ki insan gerçekten ziyan içindedir. Ancak iman edip salih ameller işleyenler, birbirlerine hakkı ve sabrı tavsiye edenler müstesnadır*” (Asr 1-3).

İman

Allah'ın elçileri insanları (tuğyan ve zulmün boyunduruğundan kurtarmak ve) selamete erdirmek, Allah'ın Selam ismine herkesi mazhar etmek ve böylece yeryüzünde sulh ve selameti ikame etmek için onları (yerine ikame edilen her şeyi reddedip) Allah'a teslim olmaya çağırırlar. Bu çağrıya icabet edenler çağrının ihtiva ettiklerini kalben kabul etmiş ve ona bağlanmış olurlar. ... (Ali Ünal - Kur'an'da Temel Kavramlar)

Böyle olunca insan bir şeye iman ederken, ama aynı anda diğerini reddetmek durumundadır. Yani iki "üstün"e inanmanın imkanı yoktur. Mantığı itibarıyla iman önce reddedişle başlar. Kalp bir kap ise içindekini boşaltmadan başka bir şeyle doldurulamaz. Kalbin boş olması mümkün değildir. O, bir şeye mutlaka iman ediyordur.

İnsan, dünyaya boşuna gönderilmemiştir. Burada bulunuş amacını Allah tayin etmiş, ona sınırları belli bir sorumluluk alanı vermiş, onun yetki ve tasarrufuna tahsis etmiş ve burada, kendisine tahsis edilmiş alan üzerinde yaptıklarının sonuçlarıyla yüzleştirileceği defaeten hatırlatmıştır. İnsan kendisinin akibetini büyük ölçüde kendisi belirleyecektir. Onun fiillerinin sonuçları bu imtihanda tek belirleyicidir. İnsan yaptıklarından sorumlu tutulan yegane varlıktır. Ona bir gaye verilmiş, bazı hasletlerle donatılmış, doğruyu-yanlışı, iyiyi-kötüyü faydalıyı-zararlıyı, haklı ve batılı ayırdedebilecek özellikte yaratılmıştır.

Hani Rabbin, Meleklerle: 'Muhakkak ben, yeryüzünde bir halife var edeceğim' demişti. Onlar da: 'Biz seni şükürle yüceltir ve (sürekli) takdis ederken, orada bozgunculuk çıkaracak ve kan dökecek birini mi var edeceksin?' dediler. (Allah:) 'Şüphesiz sizin bilmediğinizi ben bilirim' dedi. Ve Adem'e isimlerin hepsini öğretti. Sonra onları meleklerle gösterip: 'Eğer doğru sözlüyseniz, bunları bana isimleriyle haber verin' dedi. (Onlar) Dediler ki: 'Sen yücesin, bize öğrettiğinden başka bizim hiçbir bilgimiz yok. Gerçekten sen, her şeyi bilen, hüküm ve hikmet sahibi olansın.' (Allah:) 'Ey Adem, bunları

onlara isimleriyle haber ver' dedi. O, bunları onlara isimleriyle haber verince, (Allah) dedi ki: 'Size demedim mi, göklerin ve yerin gaybını gerçekten ben bilirim, gizli tuttuklarınızı ve açığa vurduklarınızı da ben bilirim.' Ve meleklerle: 'Adem'e secde edin' dedik. İblis hariç (hepsi) secde ettiler. O ise, directti ve kibirlendi, (böylece) kafirlerden oldu. (Bakara Suresi)

İman kişinin, Peygamberlerin, vahiyler yoluyla Allah'tan aldığı ve insanlara ve cinlere din olarak tebliğ ettiği kesin olan her şey hakkındadır. Onun tüm muhteviyatına kesin bir kabul ile inanmasıdır. Yani iman kalbin tasdik ve marifetiyken, dilin de ikrarıdır. İman konusunda en önemli husus, insanın kendini aşan bir duruma, kendinden üstün bir mefhuma bağlanma, onu kabul etme keyfiyetidir. İmanın en belirgin tarrifi budur. İnsanın tercih ederek bir seçebilen olması Allah katında onun diğer varlıklardan nasıl ayrı tutulduğuna delildir. Çünkü Allah, Kur'an'da insanın yaratılışını misallendirirken ona ihsan ettiği özelliğe melekleri de şahit tutmuştur. İnsan, mevcut yaratılmışlar arasında dünyaya da ahirete de en uygun varlıktır der Ragıb el-İsfahani. Konunun izahında da varlığı üçe ayırır: Dünya için hayvanât, uhreviyât için melekût (yani melekler), her iki alem için de insanât. ... İnsan boş yere yaratılmayan, hem dünyevi hem de uhrevi bir varlıktır. İnsan için yaptığı yorum Kur'an çerçevesindedir: İnsan, iki cevher arasında bir vasıta'dır. Düşük cevher; bu hayvanlarınkidir. Yüksek cevher ise meleklerinki. Allahu Teala iki alemin gücünü insanda toplamıştır. O, onu üreme, beslenme, bedeni zevker, kavgacılık ve buna benzer diğer yönlerle hayvanlar gibi, Akıl, ilim, vefa, yüksek ahlâk, Rabbinin yüceltme, ibadet ve bu cihetteki diğer hasletlerle de melekler gibi kılmıştır.

İnsanı diğer yarattıklarından ayrı yarattığının ve onu özellikli donattığının delili insanın tercih sahibi kılınmasında ve bu tercihlerinde bazan hata yapabilmesinde yatar. Hepsi bu değil; insan yaptığı yanlışları anlayıp ondan dönebiliyordur da...

Ve dedik ki: 'Ey Adem, sen ve eşin cennette yerleş. İkınız da ondan, neresinden dilererseniz, bol bol yiyin; ama şu ağaca yaklaşmayın, yoksa zalimlerden olursunuz.' Fakat Şeytan, oradan ikisinin ayağını kaydirdi ve böylece onları içinde bulundukları (durum)dan çıkardı. Biz de: 'Kiminiz kiminize düşman olarak inin, sizin için yeryüzünde belli bir vakte kadar bir yerleşim ve meta vardır' dedik. Derken Adem, Rabbinden (birtakım) kelimeler aldı. Onlarla Allaha tevbe etti. Bunun üzerine (Allah da) tevbesini kabul etti. Şüphesiz O, tevbeleri kabul edendir, esirgeyendir. (Bakar Suresi)

Buradan sonra insanın dünya hayatı ve macerası başlar. Burası Allah'ın ona yüklediği sorumluluklar çerçevesinde imtihanını vereceği çetin bir yerdir.

Dedik ki: 'Oradan hepiniz inin. Bundan sonra size benden bir hidayet geldiğinde, kim benim hidayetime uyarırsa, onlara korku yoktur ve onlar mahzun olmayacaklardır.'

Her doğan, İslam fitratı üzerine doğar, sonra anası babası onu yahu-di veya hristiyan veya mecusi yapar. (Hadis-i Şerif)

Hadis-i Şerifte buyrulduğu gibi her insan doğal bir fitrat üzere doğar. (İnsanın doğal fitrat üzere doğuyor oluşu, günümüz modern biliminin de çoğunlukla ittifak ettiği bir husustur.) Fakat mükellefiyet çağına gelene kadar bu böyledir. Zira çocuk büyüdüğünde ancak sorumluluk yüklenebilir. O süreçten sonra bir bilinç doğrultusunda bir tercih yaptığı varsayılır. Amelleri işlemeye başlar. Mevdudi bu hususta islam ve insanın insana doğrudan verilmediğini, bir insanın ancak peygamberî çağrıya samimiyetle cevap verip, içtenlikle kabul ettiği zaman müslüman olacağını söyler. Devamında; ...kişinin mükellef sayılana kadar o doğal fitrat üzerinde olduğunu, onun islam olmadığını, fakat islama en uygun en yakın zihni durum olduğunu, ancak peygamberler vasıtasıyla tebliğ edilmiş islamı kabul ettiğinde müslüman olacağını söyler.

Yani, insanlar en saf en temiz sayılan zamanlarda bile ilahi bir kulpa

İnsanlık tarihi, özde Tevhid Mücadelesi tarihidir. İnsanlar, Allah'ın insan için uygun görüp, o şekilde yarattığı orijin olan Fıtratı bozarak Allah'a karşı suç işlemişler, Allah'da onları doğru yola iletecek Nebiler, Resuller ve Kitaplar göndererek onları hak yoluna çağırmıştır.

yapışmış olmakla mükellefler. Tabiatıyla bu kulp, ancak onu isteyen, arayanın, ona talip olanın bulacağı bir kurtuluştur. Bu ise, kesin, keskin, ve sıcak bir iman ile onun gerektirdiği doğru, salih amellerle mümkün olacaktır.

... İyilik, yüzünüzü doğu ya da batı cihetine dönmeniz değildir. (Gerçek anlamda) iyilik, Allah'a, Ahiret Gününe, meleklerle, Kitab'a ve nebilerle inananların; sevmesine rağmen malı, yakın akrabaya, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışa, dilenenlere ve kölelere verenlerin; namazı kılıp, zekâtı verenlerin; söz verdiklerinde sözlerine bağlı kalanların; fakirlik, hastalık ve savaş zamanında sabredenlerin yaptığıdır. İşte bunlar sadık olanlardır. Bunlar takva sahiplerinin ta kendileridir. (Bakara Suresi)

İnsanlık tarihi, özde Tevhid Mücadelesi tarihidir. İnsanlar, Allah'ın insan için uygun görüp, o şekilde yarattığı orijin olan Fıtratı bozarak Allah'a karşı suç işlemişler, Allah'da onları doğru yola iletecek Nebiler, Resuller ve Kitaplar göndererek onları hak yoluna çağırmıştır.

Hep birlikte ve bütün varlığınıza İslâm'ın barış ve huzur iklimine girin. Şeytanın adımları ardınca gitmeyin; çünkü o, size apaçık bir düşmandır. (Bakara 208) Sor İsrâiloğulları'na: Kendilerine gerçeği gün gibi gösteren nice apaçık belgeler verdik de, bunları dikkate aldıklarında ne oldu? onlara aykırı gittikleri zaman ne oldu? Kim Allah'ın nimeti kendisine geldikten sonra onu değiştirirse, şunu bilsin ki, Allah'ın cezası çok şiddetlidir. (Bakara Suresi)

İnsanlar başlangıçta tevhid dinine inanan tek bir ümmetti. Sonradan ayrılık ve anlaşmazlığa düştüler. (Yunus Suresi)

İnsanın dünyada yaşadıklarından sorumlu tutulmasının temel dayanağı ona bahşedilmiş donanımlarıdır. Tercih hakkına sahipti ve seçebiliyordu. Bu noktada bazan hata yapıyor fakat tövbe de edebiliyordu. Ragıb el-İsfahani'nin dediği gibi, iki sınırın birinde Melekût, ki seçme

özgürlükleri yok, vazifeli oldukları şeyler dışında başka bir iş yapabilmeye yetileri yok. Günah işlemiyorlar, çünkü imtihan edilmiyorlar. Hayvanat, onlar da insandaki özelliklerden yoksunlar ve dünyaya bir süs bir çeşit olarak bulunuyorlar ve akledemiyorlar. Yaptıkları günah veya sevap olarak değerlendirilmiyor, çünkü mükellef değiller. Amellerinden sorgulanmayacaklar, Hesap vermeyecekler. Bu iki sınırın ortasında bulunan insan bazı nitelikleri itibarıyla ikisinden de özellikler barındırıyor. Yapıp ettiklerinin sonucuna göre şerefliğin en şerefli olabiliyor, yahut sefillerin sefili derecesine düşebiliyor. Çünkü seçeneklere sahip. Ettikleri tercih, ameliyesine sayılıyor. Onlardan hesaba çekilecek. Bu bilinç ile techiz edilmiş, unutmussa da hatırlatıldığında anlayıp algılama, reddetme yahut kabul etme yetisine sahip. O, iman edip salih ameller işlemekle mükellef. Dünya yüzünde bozgunculuk yapmamak, dahası bunu önlemekle görevli. Allah'ın yeryüzündeki halifesi. İyiliği emredip, kötülükten menetmekle muvazzaf. Allah bu işe layık gördüyse onu, o da bunu hak etmeli ve buna layık olmalıdır.

En başta doğru inanmalı, imanı tahkim etmelidir. Allah Kur'an'da insanın nelere ve nasıl inanması gerektiğini göstermiştir. ... Onlar gayba inanırlar ayetiyle imanın olması gereken zeminini kurmuştur.

Elif. Lâm. Mîm. Bu, kendisinde şüphe olmayan, muttakiler için yol gösterici bir kitap (Kur'an) dır. Onlar (Muttakiler), gaybe inanırlar, namazı dosdoğru kılarlar ve kendilerine rızık olarak verdiklerimizden infak ederler. Ve onlar, sana indirilene de, senden önce indirilenlere de iman ederler ve ahirete de kesin bir bilgiyle inanırlar. (Bakara Suresi)

En başta, adına Gayb denilen, Allah'ın bize gayb olarak tanımladıklarına, bunların gerçek mahiyet ne niteliklerini yalnız Allah'ın bilgisi dahilinde olduğuna, inanmamızı gerektirir. Gayb, bilindiği üzere, fiziki duyularla algılanamayan, insa-

nın müşahade alanının dışında olan mefhumlardır. Allah'a, bizi ve bizim bilgimizde olsun olmasın diğer her şeyi O'nun yarattığına, bildiğimiz bilmediğimiz her meselenin aslının ve mahiyetinin, O'nun kudreti dahilinde olduğuna, yarattığı her şeyin onun kudreti altında olduğuna, rızık verenin ve kesenin o olduğuna, yaşatan ve öldürenin, yalnızca o olduğuna, en sonunda ona döndürüleceğimize kesin bir inanışla inanmak. Zira Allah'ın, iman dairesi olarak çizdiği hemen her konu bizim için gaybdır. Zira O'nun bize haber verdiği her bilginin aslı Kendi Zatına nispetlidir. O'nu Kendi haber verdikleriyle bilmekteyiz. O'nun haber verdiği her şeyin gerçek niteliği Kendi katındadır. Melekleri, Peygamberler gönderişini ve Onlarla Arasındaki bağı Kendi bildirdikleriyle biliyoruz. Vahyettiği Kitapların kudsîyetini, ve kitapların mahiyetini O'nun ve Peygamberlerinin tebliğleriyle biliyoruz. Ahiret ve öldükten sonra dirilmeye, bir hesap günü olduğuna, cennete, cehenneme peygamberleri ve kitapları vasıtasıyla inanıyoruz. Geçmiş ümmetlerin bilgilerine O'nun bildirdikleri kadar vakıf oluyoruz. Geleceğin, kişi ve toplumların yarınlarının, kaderlerinin O'nun kudret ve bilgisinde olduğuna inanıyoruz. Bunların her birine gaybi haberler olarak inanıyoruz.

Andolsun biz Musa'ya Kitab'ı verdik. Ondandır ardarda peygamberler gönderdik. Meryem oğlu İsa'ya da deliller verdik. (Bakara Suresi)

Kim, Allah'a, meleklerine, peygamberlerine, Cebrail'e ve Mikâil'e düşman olursa bilsin ki Allah da inkârcı kâfirlerin düşmanıdır. (Bakara Suresi)

Peygamber, Rabbi tarafından kendisine indirilene iman etti, müminler de (iman ettiler). Her biri Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine iman ettiler. «Allah'ın peygamberlerinden hiçbirisi arasında ayırım yapmayız. İşittik, itaat ettik. Ey Rabbimiz, affına sığındık! Dönüş sanadır» dediler. (Bakara Suresi)

İman Olmadan Amel, Amel Olmadan İman Olur mu?

İslam dini, insanın hem kalbiyle inanmasını hem de bu inancı amel-leriyle yaşamasını ister. Bu sebeple “iman” ve “amel” kavramları, Kur’an ve Sünnet ekseninde İslam’ın en temel iki direği olarak karşımıza çıkar. Mümin olmanın şartı Allah’a, peygamberine, kitaplarına ve ahiret gününe inanmak iken; bu imanı taşıyan kimsenin hayatında Allah’ın emirlerine uygun amel-lerin yer alması beklenir. Ancak tarih boyunca şu sorular hep gündemde olmuştur: İman olmadan yapılan amel Allah katında geçerli midir? Amel olmadan sadece iman kişiyi kurtarır mı? Bu sorular, hem teorik bir inanç meselesi hem de bireyin dini sorumluluğu açısından büyük önem taşır.

Kur’an’da birçok ayette “iman edenler ve salih amel işleyenler” ifadesi birlikte yer alır. Bu ayetler, iman ve amelin bir arada zikredilmesinin önemine işaret eder. Örneğin:

“Şüphesiz, iman edip salih amel işleyenler için altlarından ırmaklar akan cennetler vardır.” (Bakara, 2/25)

Bu ifade, iman ve amelin birlikte değerlendirilmesi gerektiğini gösterir. Ancak bu birliktelik, bu iki unsurun aynı şey olduğu anlamına gelmez. İman daha çok kalbin bir tasdiki, aklın kabulü ve ruhun teslimiyeti iken; amel, bu inancın davranışlara yansıyan yönüdür. Klasik kelimacıların büyük bir kısmı, iman ile amel bu şekilde ayrı fakat birbirine bağlı görmüşlerdir.

Ehl-i Sünnet âlimlerinin büyük çoğunluğu imanı, “kalp ile tasdik, dil ile ikrar” olarak tarif eder. Bu anlayışa göre, bir kimse Allah’ın varlığını ve birliğini, Hz. Muhammed’in peygamberliğini ve İslam’ın temel esaslarını kalbiyle kabul eder, diliyle de ikrar ederse mümindir. Amel bu imanın göstergesi, dışa vuran tezahürüdür. Yani iman bir ağacın kökü ise, amel bu ağacın meyveleridir. Ancak her meyvesiz ağaç kurumuş sayılmadığı gibi, amelsiz bir iman da her zaman geçersiz sayılmaz. Bununla birlikte, amellerin bütünüyle terk edilmesi, yani hiç namaz kılmamak, oruç tutmamak gibi bir durum söz konusuysa, bu iman sahih midir, değil midir; bu mesele mezhepler arasında ihtilafıdır.

İmam Mâtürîdî’ye göre iman artıp eksilmez; çünkü kalpteki tasdik sabittir. Ancak amel bu tasdik kuvvetini artırır veya zayıflatır. Yani bir kişi farz ibadetleri yerine getirmese de -imanı kalbinde varsa- o hâlâ mümindir, fakat günahkârdır. Eş’arîler de benzer şekilde amelî imanın bir cüz’ü olarak görmemiştir. Ancak bazı Selefi alimler ve Hanbelîler, amelî imanın bir parçası saymış, amelî bütünüyle terk edenin imanını da yitireceğini savunmuşlardır.

Bu noktada İbn Teymiyye’nin şu yaklaşımı önemlidir: “İman; kalbin tasdiki, dilin ikrarı ve azaların ameliyle tamam olur.” Ona göre kişi, diliyle ikrar edip kalbiyle tasdik ettiği hâlde hiçbir ibadeti yerine getirmiyorsa, bu durum gerçek bir iman varlığını sorgulatır. Özellikle namaz gibi farz bir ibadetin terk edilmesi, bazı hadislerde küfre yakın bir konumda değerlendirilmiştir. Nitekim Peygamber Efendimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

“Kişi ile küfür arasında namazı terk etmek vardır.” (Müslim, İman, 134)

Bu hadis, bazı alimlerce amelin imanın ayrılmaz bir parçası olduğuna delil gösterilmiştir. Ancak Ehl-i Sünnet’in büyük çoğunluğu, bu hadisin büyük günahın tehlikesini ifade etmek için söylendiğini, yoksa kişinin küfre girdiği anlamına gelmediğini belirtmişlerdir.

Peki ya iman olmadan yapılan amel? Bu konuda Kur’an-ı Kerim çok net hükümler ortaya koyar. İman etmeyen, yani Allah’a ve ahiret gününe inanmayan bir kişinin yaptığı iyilikler, adaletli davranışlar, yardımseverlikler dünyada takdir edilse de, ahirette sevap olarak karşılık görmez. Bu gerçek şu ayetle açıkça belirtilmiştir:

“Rablerini inkâr edenlerin amel-leri, içinde şiddetli rüzgar bulunan bir günde savrulan küle benzer. İşlediklerinden hiçbir şey elde edemezler.” (İbrahim, 14/18)

Bu ayetten de anlaşıldığı üzere, niyet ve inanç, amelin geçerliliğini belirleyen asli unsurdur. Yani bir amel, şekil olarak güzel ve hayırlı görünse bile, eğer Allah rızası gözetilmiyorsa ve kişi O’nun varlığını kabul etmiyorsa, o amel uhrevî bir karşılık bulmaz.

Bununla birlikte, bu kişilerin yaptıkları iyiliklerin dünyada toplumsal etkisi olabilir; insanlar arasında saygı ve sevgi kazanabilirler. Ancak İslamî anlayışa göre, ahiret hesabı imanla başlar, imanla şekillenir.

Tasavvufî yaklaşım ise konuyu daha çok kalbin ihlası üzerinden değerlendirir. Sûfîler, amelin sadece şekil değil, öz ve niyetle tamamlandığını vurgular. Onlara göre iman, kalbin Allah’a yönelmesi; amel ise bu yönelişin dışa vuran tezahürüdür. Hâce Abdullah Herrevî’nin şu sözü bu anlayışı güzel özetler: “İmansız amel, kısır bir ağaca benzer; çiçek verir gibi görünsün de meyve vermez.” Bu yüzden tasavvuf erbabı, sürekli kalbi muhasebe etmiş, amel ile kalbin aynı istikamette yürümesini gözetmiştir. Zira amel, sadece bir görev değil; bir imanın tezahürüdür. Mevlânâ bu düşüncüyü şiirsel bir dille şöyle ifade eder: “İman ettim diyen çoktur; fakat imanın tadını yalnızca onun için amel edende bulursun.”

Sonuç olarak, iman ve amel, İslam’ın iki ayrılmaz yüzüdür. Biri iç dünyayı, diğeri dış dünyayı temsil eder. İman olmadan amel, ahirette bir karşılık getirmez. Çünkü amel, iman temeline oturmadıkça Allah katında değer kazanmaz. Amel olmadan iman ise kişiyi mümin kılar; fakat bu iman zayıf, sönük ve tehlike altındadır. Çünkü salih ameller, imanı besleyen, kuvvetlendiren ve canlı tutan unsurlardır. İman ile amel arasındaki ilişkiyi en güzel anlatan örnek, tohum ile toprak gibidir: Tohum (iman) vardır, ama toprak (amel) olmazsa filizlenemez. Toprak da olsa, içinde tohum yoksa, hiçbir şey bitmez.

Bir Müslümanın hedefi, sadece “inanmış” olmak değil, bu inancını davranışlarına yansıtmaktır. Bu yüzden Kur’an-ı Kerim’de “iman ettim” demekle yetinilmemiş, “salih amel işlemek” daima bu inancın ayrılmaz bir parçası olarak zikredilmiştir. İnsan Rabbine yaklaşmak istiyorsa, önce kalbini imanla doldurmalı, sonra bu imanı amellerle süslemelidir. Ancak bu şekilde hem dünya hem ahiret saadetine ulaşabilir.

Yeni Bir İslami Söylem için Dağarcık: Hayret

Hayret etmek insanın kötü ve iyi, güzel ve çirkin karşısında hareketsiz kalmasıdır. Bu yönüyle modernitenin insanı kendisinden arındırmaya çalıştığı temel vasıflardan birisidir. Modernite tabiatın yasasını keşfetmek, ona hakim olmak idealini dayattığı için şaşırın, bakakalan, dura-

layan değil her şeye hâkim bir insanı inşa etmek ister. Çünkü varlık, kendisinde yaratılışın güzelliği aranacak bir şey değildir ve durmaksızın üretmesi/tüketmesi gereken insan ona bakıp da zaman kaybetmemelidir. Ancak hayret etmek, olan bitene bir sınır çizmeyi ve devam edegelen

süreçlerde bir yerde durakalmayı gerektirir. Hayret eden insan modern dünyada vaktini boşa harcayan, ödevlerini yerine getirmekten aciz ve dolayısıyla kötü bir insandır.

Modernitenin aşındığı, yeniden biçimlendiği post-modern dönemde ise hayret bir uyuşturucu halini almıştır. Gündelik hayatın merkezine oturan iletişim araçları bütün imkanlarıyla insanı hayret ettirmeye yönlendirilmiştir. Aslan belgesellerinden cinayet haberlerine, uzay keşiflerinden katliamlara, devasa yapılardan makinelerden insanların büyük günahlarına, fırsat kampanyalarından büyük “indirimlere” kadar sayısız tema ve içerik her gün biçimsiz bir sıralamayla insanların gözüne sokulmaktadır. Tabi bu son zamanlarda çoklukla insanların komik olduğu varsayılan hallerine ya da çapraşık ilişkilerine, işledikleri cürümlere hasredilmiştir. Bu koşullar altında sürekli hayret eden ama bir türlü duramayan insan tipi imal edilmiştir. Dahası bu insan artık yozlaşmış bir hayretin bağımlısıdır.

Oysa geleneğimizde hayret bir makamdır ve hatta makamların en üst derecesidir. Kemale erme yolculuğundaki insan kainatta mündemiç ilahi varlığı keşfetmeye yaklaştığında hayret eder. Bu noktada dünyevi hayatın perdelerini kaldırmayı başarmış ve artık şehvi duyguların gölgesinden çıkarak keşfini gerçekleştirmiştir. Artık hayret eder, zira gördüğü şey kendi acziyetinden, yaratılışın hikmetinden ve ilahi kudretten başka bir şey değildir. Dünyanın anlamsızlığını fark eder ve yaşamının en üst lezzetini tadararak ulaştığı yerde kalakalır. Bilincin eşlik ettiği bir eylem içinde değil bilincin körleştiren etkisinin ortadan kalktığı yerdedir.

Bu tip bir insanın üretimi/tüketimi kutsaması, dünya meseleleri peşinden koşması ve insanın sefil



hallerinden lezzet alması mümkün değildir. Ormanı yok edemez, suyu kirletemez, hayvanla dost olur ve dolayısıyla varlığı incitemez. Hiçbir başarı ideali onu yakalayamaz. Dünyevi hedefler peşinde vaktini heba edemez. Nihayet onun için hareket ne-redeyse sona erer ve naçiz bedenini hayatta tutmak, ihtiyaçlarını ibtidai düzeyde gidermek dışında hareket etmekten uzak durur.

Elbette geleneğin içinde yetişmiş herkesin bu düzeyde bir kemal derecesine ulaştığı varsayılmaz. Ancak geleneğin düzeninde hayretin herkes için belirli düzeyde var olduğu ve insanların onun harekete getirdiği sınırlarla yaşadıkları düşünülebilir. Hayret bu düzende tabiatı; aşılması, hakimiyet altına alınması gereken mekan olarak değil koruyarak yaşanan bir varlık olarak anlamlandırır. Dahası her ferдин değilse de kamunun ortak vicdanının; kötülük karşısında duralamasını, kötülüğe bir sınır çizmesini ve hiç değilse kötülüğün ciğerinin yanmasını sağlar. Mesela insanların büyük günahından, haksızlıklarından ötürü üzülmeye, göz yaşı dökmesine hatta felç geçirmesine sebep olur. İnsanın çirkinlik ve haksızlığa devamlılık kazandıracak hareketten uzak durmasına imkan verir. Bunun için çok değil bir nebze edep kazanmış olmak; fuhşiyatın, zorbalığın içine dalmamış olmak ve emeğinin, ekmeğini peşinde olmak yeterlidir.

Mücadele fikriyle yoğrulmuş İslami söylem içinde akla getirilebilecek kavramlar arasında hayrete rastlanabileceğini söylemek zordur. Zira İslami söylem bu kavramdan, modern devrimcilik fikriyle yakın seyreden bir yapı olarak, teşkilatçılığa vereceği potansiyel zarardan ötürü bilinç dışı bir şekilde uzak durmuştur diyebiliriz. Hayret etmek; teşkilatçı, ideolojik mücadeleyi sekteye uğratacak bir durumdur. Diğer bir ifadeyle hayret etmek; durmayı, düşünmeyi ve kim eliyle olursa olsun yapılanları eleştirmeyi sağlayacağından naşi şüphe etmeyen, hedefe kilitlenen bir hareketi desteklemeyecektir.

Diğer taraftan hayret, heybetli bir kavram gibi durmuyor. Gündelik hayatta insanların daha çok olumsuz durumlar ya da tuhaf/faydasız gördükleri cereyanlar karşısındaki hislerini tarif etmek için kullandıkları bir kelimedir sanki. Hayretler içinde

Semanın uyandırdığı haşyet kaybolmuş, tabiatın zarafeti tüketilebilir bir basitliğe indirgenmiştir. İnsanın; Allah'ın varlığına, birliğine, kudretine akıl erdirebilmesinin nasıl mümkün olacağı ve bu bilişle dünyayı değiştirecek fikirleri hayretinin sömürüldüğü dünyada nasıl oluşturacağı önemli bir mesele olarak karşımızda durmaktadır.

kalmak deyimi kulağımıza afallamak, sınırları bozulmak gibi duyguları da içerir bir şekilde geliyor. Modernitenin aşıladığı kodlarla bakınca hayret etmek olumsuz manadaki aciziyeti ifade edebilmektedir. Aciz insanlar modern koşullarda hareketi aksattıkları, siparişleri geciktirdikleri yahut trafiği yavaşlattıkları için sevilmezler. İdeolojik ve teşkilatçı yapısı aşınan ve bu kodlarla biçimlenen Müslüman zihin de hayretten uzak durmaktadır. Hatta post-modern koşullarda suni bir şekilde uyarılan hayret duygusunun sömürülmesinden rahatsız olmamaktadır. Ancak bu kavramı ıskalamak yeri dolduramaz bir eksiklik doğurmaktadır.

Esasında hayret; güzelliği görmekle, çirkinliği fark etmekle ilişkilidir. Güzeli görmek, çirkinden sakınmak iradesini hayret etmek vasfına sahip insanlar taşıyabilirler. Kur'an'ın bir ayeti üzerinde günler geçiren tefekkür ehli de bunu hayretle yapar. Mananın kapısını, okumanın hayret makamına ulaşması açar. Hayret her ne kadar durakalmaya neden olsa da bir noktada insanı hak ve güzelden yana harekete geçirebilecek duygudur. Kötülüğü fark edip durakalan insan, içinde yaşadığı toplumun gittiği tarafa değil tersine gitmek üzere hayretinden güç alacaktır. Dolayısıyla iyi yönde harekete geçmenin ilk durağı hayret edip durmaktır.

Yaşadığımız dünyada, yukarıda ifade ettiğimiz üzere, hayretten uzak tutulmuyor bilakis hayatı işgal eden iletişim araçlarının itkisiyle sürekli hayret ettiriliyoruz ve hayretimizin sömürüldüğü bir düzen içindeyiz. İslami mücadeleye yol gösterecek, hedef belirleyecek zihinler ya da bu yolda yürüyecek ve belirlenen hedefler için mücadele edecek insanlar bu sömürü içinde aşınıyorlar. Dünyanın değişen maddi koşullarının önümüze çıkardığı krizlerle sürekli şoka uğratılmak da buna katkı sağ-

lıyor. Olağanüstülüğün olağan hale geldiği neoliberal dünya düzeninde hayret etmek ve bu duyguyla hareketi tersine çevirmek giderek daha da imkansız hale geliyor. Elbette bu imkansızlığı asıl besleyen hayret etmeye duyduğumuz ihtiyacın farkında olmamaktır.

Kur'an'ın; bakın ve hayret edin, gittiğiniz yönden çevrilin diye işaret ettiği ne varsa modernliğin inşaatı altında gözümüzün önünden kaybolup gitmektedir. Semanın uyandırdığı haşyet kaybolmuş, tabiatın zarafeti tüketilebilir bir basitliğe indirgenmiştir. İnsanın; Allah'ın varlığına, birliğine, kudretine akıl erdirebilmesinin nasıl mümkün olacağı ve bu bilişle dünyayı değiştirecek fikirleri hayretinin sömürüldüğü dünyada nasıl oluşturacağı önemli bir mesele olarak karşımızda durmaktadır.

Hayatımızı işgal eden ve geçmişte İslamî söylem adına eleştirip bugün hayatımızın merkezine oturttuğumuz araçların bize ne yaptığını anlamak için hayret kavramı bir anahattır. Bunun yanında "hayret", bizi sarıp sarmalayan betonlaşan mekanların mazur görülemeyecek kötülüklerini anlamamanın bir aracıdır. Kur'an ve sünnetin insanı hak yola sevk etmek için kullanılan diline yabancılaştığımızın; Kur'an'ın işaret ettiği tabiatı göremeyişimizin, Hz. Peygamber'in çirkin olarak nitelediği fiillerin çirkinliğini anlayamayışımızın göstergesidir.

Hayret edebilmek, hayretle edep lenmek gerekliliği gün gibi ortadadır. Nereden başlamak gerektiği sorusuna verilecek cevap -şayet sözlerimize ikna olmuşsa- okuyucunun ihtiyarındadır. Tabiatla aramızdaki perdeyi kaldırmak, güzel nedir çirkin ne idi diye sormak birer başlangıç noktası sayılabilir. Ya da hayret edemeyişimize hayret etmek de güzel bir başlangıç olabilir.

VİCDAN AZABI

Amansız bir fısıltıya kulak verdim
Hududunu çiğnedim ruhumun
Tuzağa düştüm badala bastım
Uzağa düştüm göz göre göre
Hırsıma yenildim arzuma aldandım
Ümidimi kesemem kalbimi sınar dururum

Heveslerin peşinden koştum
Yıktım viran eyledim ömrümü
Azabı tadarım gafletimin her anında
İçten içe tutuşurum mücrim halime
Pişmanlıklar içinde yanar dururum

Surlarım yıkıldı sokaklarıma sızdı düşmanım
Boyun eğdim emrine uydum zalim bir hükümdarın
Karanlığa gömüldü elimdeki fırsatlar
Bir kısır döngüde kendimi kınar dururum

Bilmece oldum kendime kimi vakit kayboldum
Dudaklarımda adın kalbimde derin bir inanç
Sana yaklaşmayı özleyerek yaşadım ömrümü
Kusurlarım ve utancım hep kapıda
Merhametiyle bağışlayan adını anar dururum

Yağmurun kuşatsın bunu umarım
Rahmetin bağışlasın cürmümü
Kelimelerim kirli, vicdanım ağır yaralı
Duam olmasa ne kıymetim kalır
Çünkü içim bir enkaz yığınıdır
Bağışla kulunu diye kanar dururum